

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika pro vychovatele

Kód oboru: 7506R029

Název bakalářské práce:

VYUŽITÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ ŽIJÍCÍCH NA VESNICI

LEISURE TIME OF CHILDREN LIVING IN A VILLAGE

Autor:

Eva Vaněčková
Jitrava 162
463 53 Rynoltice

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
84	0	9	13	13	2 + 1 CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce.

V Liberci dne:30.4.2006

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Eva Vaněčková
Adresa:	Jitrava 162, 463 53 Rynoltice
Studijní program:	Speciální pedagogika
Studijní obor:	Speciální pedagogika pro
vychovatele	
Kód oboru:	7506R029
Název práce:	VYUŽITÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ ŽIJÍCÍCH NA VESNICI
Název práce v angličtině:	LEISURE TIME OF CHILDREN LIVING IN A VILLAGE
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
Termín odevzdání práce:	30. 4. 2006

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Eva Vaněčková

Datum: 28. 01. 2006

Podpis studenta: .....

Cíl práce:

Cílem bakalářské práce je zjištění způsobů využívání volného času dětí žijících na vesnici.

Základní literatura:

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 2.vyd. Praha: Portál, 2001. 229 s. ISBN 80-7178-569-5

VÁŽANSKÝ, Mojmír; SMÉKAL, Vladimír. *Základy pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Paido, 1995. 176 s. ISBN 80-901737-9-9

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Volný čas a pedagogika zážitku*. 1. vyd. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1994. 64 s. ISBN 80-210-0428-2

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 30.4.2006

Poděkování

Ráda bych poděkovala prof. PhDr. Karlu Rýdlovi, CSc. za odborné vedení bakalářské práce a především za jeho povzbuzující slova v průběhu celé doby tvorby práce.

Poděkování patří též mému manželovi a dětem, především za jejich podporu a trpělivost.

Název BP: Využití volného času dětí žijících na vesnici

Název BP: The using of the leisure of in country living children

Jméno a příjmení autora: Eva Vaněčková

Akademický rok odevzdání práce: 2005/2006

Vedoucí BP: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Resumé

Bakalářská práce se zabývala problematikou volného času a jeho využití dětmi, které žijí na vesnici. Cílem práce bylo zjistit, jak vesnické děti svůj volný čas tráví.

Práci tvořily dvě hlavní části – teoretická a praktická. Teoretická část, ve které bylo čerpáno z odborných publikací, popisuje blíže volný čas, jeho historii, problémy a možnosti. V praktické části bakalářské práce byl pomocí dotazníku proveden průzkum u žáků 3. – 9. ročníku venkovské základní školy týkající se množství volného času a jeho využití .

Výsledkem bylo zjištění, že venkovské děti mají dostatek volného času, větší část z nich tráví svůj volný čas v zájmových kroužcích, všechny děti ve svém volném čase sportují; téměř všechny děti si rády čtou a sledují televizi.

Největším přínosem práce vzhledem k řešené problematice bylo poznání současných venkovských dětí a zmapování jejich volnočasových aktivit.

Klíčová slova

Volný čas, zájmová činnost, volnočasová zařízení, pedagogika volného času

Summary

The bachelor work occupied free time problems and its exploitation of in country living children. The aim of the work was to detect the way the children spend their free time.

Two main parts – theoretical and practical one – were the building stones of the work. Scholarly and professional literature sources were the base of the theoretical part, describing the history, problems and possibilities of the free time as the term. The research application form was used for detecting of the amount and using up the free time by pupils of 3. – 9. class of the country basic school in the practical part of the bachelor work.

In this practical research was detected that there is enough of free time in the country children life, most of them spending their free time in hobby groups, all children provide some sport in their free time and nearly all of them like to read and watch TV.

The best benefit of the work, in the view of described problematic, is the knowledge of the contemporary country children life and description of their free time activities.

OBSAH

1. ÚVOD	8
2. TEORETICKÁ ČÁST	10
2.1 Volný čas jako pojem.....	10
2.2 Historický vývoj využívání volného času dětí a mládeže v České republice.....	12
2.3 Různé pohledy na volný čas.....	15
2.4 Funkce volného času	17
2.5 Děti, mládež a volný čas	20
2.5.1 Činnosti, které z hlediska dětí a mládeže nepatří do volného času	22
2.5.2 Volný čas dětí a mládeže	23
2.5.3 Děti, které nemohou využívat svůj volný čas	25
2.6 Prostředí, kde mohou děti trávit svůj volný čas	26
2.6.1 Školní družina	28
2.6.2 Školní kluby	29
2.6.3 Střediska pro volný čas dětí a mládeže	30
2.6.4 Domovy mládeže	32
2.6.5 Dětské domovy	33
2.6.6 Základní umělecké školy	34
2.6.7 Další zařízení pro volný čas	35
2.7 Zájmová činnost dětí.....	36
2.7.1 Rozdělení zájmových činností podle míry organizovanosti	38
2.8 Vliv způsobu využívání volného času na děti a mládež	40
2.9 Problémy volného času dětí a mládeže	41
2.10 Pedagogika volného času	43
3. PRAKTICKÁ ČÁST.....	46
3.1 Cíl praktické části.....	46
3.2 Popis výběrového vzorku a průběh průzkumu.....	47
3.3 Metody práce.....	48
3.3.1 Dotazník	48
3.3.2 Rozhovor	48
3.4 Stanovení předpokladů.....	49
3.5 Nabídka zájmových činností v Rynolticích a okolí	50
3.6 Výsledky průzkumu a jejich interpretace.....	51
3.6.1 Množství volného času dětí.....	51
3.6.2 Volnočasové aktivity, kterým se věnují děti žijící na vesnici.....	53
3.6.2.1 Četba knih a časopisů.....	61
3.6.2.2 Sledování televize	64
3.6.2.3 Sportovní aktivity	69
3.6.3 Činnost v organizovaných zájmových kroužcích	74
3.6.4 Nejčastěji provozované aktivity	76
3.6.5 Nejoblíbenější aktivity dětí	78
3.7 Výsledky praktické části	80
4. ZÁVĚR	82
5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	83
6. SEZNAM PŘÍLOH.....	84
7. PŘÍLOHY	

1. ÚVOD

Volný čas je pro každého člověka důležitou součástí jeho života, neboť se v něm může věnovat svým zálibám a zájmům. Volný čas nám také umožňuje odreagovat se od každodenních povinností, starostí a stresů. Každý z nás má ale jistě jinou představu o tom, jak svůj volný čas trávit. Ve volném čase se můžeme věnovat činnostem, které nás těší, ale také můžeme rozvíjet sebe sama. Ve volném čase ovšem můžeme i jednoduše relaxovat.

Nejinak je tomu i u dětí školního věku. Volný čas tvoří nedílnou část života a výchovy všech dětí a mladých lidí, každý z nich má právo na jeho aktivní využití podle své vlastní, individuální volby. Právě ale u dětí je velice důležité, aby jejich volný čas byl smysluplně využit. Ve volném čase by děti měly rozvíjet svou osobnost, učit se novým dovednostem, dozvídat se nové věci, navazovat nová přátelství. K tomu je ovšem nutné, aby se děti a mladí lidé naučili už od počátku se svým volným časem dobře hospodařit.

Rodiče i učitelé by měli dbát na to, aby si každé dítě mohlo v nabídce činností najít tu, která je bude zajímat a bavit. Znamená to: společně s dítětem se podílet na hledání aktivity, která je pro něj nejvhodnější a poté ho v ní povzbuzovat. Při vhodně zvolené činnosti tak dítě získá zálibu, která mu bude zpestřovat celý jeho další život.

Téma volného času dětí nebylo zvoleno náhodně. Autorka práce se na vesnici přistěhovala poměrně nedávno z města a zajímalo ji, jak zde děti tráví volný čas. Na první pohled se zdálo, že zde děti žádné zájmy nemají, že se ničemu nevěnují. Díky průzkumu se přesvědčila, že to tak není, že i vesnické děti, které nemají tak široké možnosti výběru zájmových činností jako například děti žijící ve městě, mají své zájmy a záliby, kterým se ve svém volném čase rády věnují.

Volným časem a jeho využitím se zabývá řada publikací a autorů jistě obsáhleji a více do hloubky než tato bakalářská práce. Cílem práce nebylo

objevovat nové skutečnosti, ale zjistit současný stav využití volného času dětí, které žijí na vesnici.

Cílem bakalářské práce je popsat ve dvou hlavních částech teoreticky i prakticky problematiku volného času dětí. Teoretická část se zabývá obecně problematikou volného času, historií využívání volného času dětí a mládeže, funkcemi volného času, popisem prostředí, kde mohou děti trávit svůj volný čas a problémy volného času dětí. Teoretická část práce chce také poukázat na to, jak a kde mohou svůj volný čas děti trávit.

Součástí bakalářské práce je i praktická část, která se zabývá zmapováním využívání volného času dětí žijících na vesnici. Pro průzkum byla vybrána venkovská škola v Rynolticích a její žáci. Průzkum pomocí dotazníků zjišťoval nejen konkrétní využití volného času, ale i nejoblíbenější činnosti dětí, subjektivní pocíťování nedostatku či nadbytku volného času, činnosti v organizovaných zájmových kroužcích či nejčastěji provozované aktivity.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Volný čas jako pojem

Volným časem někteří lidé nazývají čas, který nám zbude po splnění pracovních či studijních povinností. Další naopak tvrdí, že žádný volný čas neexistuje. Nejčastěji ale volný čas říkáme té době, kdy máme splněny všechny své povinnosti vyplývající z profese a partnerského života. Je zcela nezávislý na okolí a je to čas, kdy si každý sám může vybrat, jakým způsobem ho vyplní. Volný čas skutečně je a zůstane sférou relativně svobodné volby činností, proto je subjektivně pocíťován jako nejcenější čas. (Spousta, 1996, s. 16)

V literatuře najdeme mnoho definic volného času. V Pedagogickém slovníku (Průcha, 2003, s. 274) najdeme takovéto vysvětlení: „Volný čas – čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku)“. Pávková (2001, s. 15) zas například uvádí, že volný čas je doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.

Volný čas představuje specifickou oblast lidského života, přinášející člověku zvláštní prospěch:

- radost ze svobody
- prostor pro tvořivost
- uspokojení
- radost
- potěšení a štěstí

Volný čas tak poskytuje příležitost pro širokou škálu možností sebevyjádření a činností, které v sobě zahrnují prvky tělesné, duševní, sociální, umělecké i duchovní.

Pojem volný čas je dnes pojmem velmi užívaným, avšak často jen módním. (Bláha, 1980, s. 16). Většina lidí ho používá v běžném hovorovém smyslu, tj. ve smyslu pouhého odpočinku, rekreace nebo zábavy a obvykle si přitom neuvědomuje plný obsah a celou vnitřní i vnější teoretickou i praktickou složitost sociální problematiky, kterou tento pojem představuje.

2.2 Historický vývoj využívání volného času dětí a mládeže v České republice

O problematice volného času se začíná hovořit vlastně až teprve v období 2. poloviny 19. století. Otázky práce a volného času se úzce dotýkaly nejen dospělých, ale i velkého množství dětí, které byly v 19. století přímými aktivními účastníky výrobního procesu v průmyslu i zemědělství. S postupným odstraňováním námezdní práce dětí a se zaváděním a dodržováním požadavků všeobecné, povinné, bezplatné školní docházky vzniká poprvé v širokém společenském měřítku (výrazně především ve městech) i problém volného času dětí. (Bláha, 1980, s. 42)

Pozornost dětem věnovaly zprvu zejména různé dobročinné a charitativní spolky. Spolky se zaměřovaly na zajištění oděvu, obuvi a jídla pro chudé děti a poskytovaly útočiště při nepříznivém počasí. Příležitostně také organizovaly i zábavné a vzdělávací akce nebo prázdninové pobyty. V této oblasti je u nás jedním z nejstarších spolků Americký klub českých dam, založený Vojtěchem Náprstkem v roce 1864.

Volný čas dětí se postupně stával předmětem sociálního a pedagogického zájmu různých vzdělávacích, politických, tělovýchovných a jiných společenských organizací a spolků dospělých. S rozvojem společenského života se nově vznikající organizace a spolky dospělých věnují i dětem v jejich volném čase. Jsou to např. dělnické vzdělávací spolky a organizace, dělnické tělovýchovné organizace, Sokol, Orel aj. Kromě nich pak přímo vznikají a začínají rozvíjet výchovnou činnost s dětmi i samostatné organizace dětí a mládeže jako např. skauting – Junák, Woodcraft, YMCA, YWCA, organizace dětí a mládeže, Spartakovi skauti práce aj. (Bláha, 1980, s. 42)

Volný čas dětí ze sociálně slabých vrstev, kde museli pracovat oba rodiče, přinášel s sebou i řadu sociálních problémů, kterými se společnost cítila ohrožena. Pomoc spolků a sdružení nedostačovala a společnost proto začala

přemýšlet o jakési prevenci vůči negativním sociálním jevům u dětí a na konci 19. stol. začala zřizovat ve větších městech různé dětské školní útulky, ve kterých měly být děti chráněny před špatnými morálními vlivy. První útulek byl zřízen pražskou obcí v roce 1885 v Praze na Vyšehradě. Kromě plnění školních povinností zde byly děti zaměstnávány různou, převážně manuální praktickou činností, činnostmi rekreačního charakteru – jako byly hry, cvičení, sezónní zábavy apod., ale i činnostmi hudebními, výtvarnými, literárními atd. V útulcích pak bylo částečně zajištěno také stravování. (Hájek II, 2003, s. 20).

Do první světové války u nás vznikají sdružení dospělých a mladých lidí, zabývající se zejména tělovýchovou, sociálními potřebami a požadavky, i skauting jako organizace výslovně zaměřená na děti a mládež. Po vzniku samostatného Československa se některá z těchto sdružení uplatnila jako součást mezinárodních struktur (např. YMCA, skauting). (Hofbauer, 2004, s.102)

Meziválečné Československo buduje především zařízení organizací všech generací (tělovýchovy a sportu, letních táborů sdružení dětí a mládeže). Pokračuje rovněž činnost zařízení sociálních, charitativních a zdravotních, podporovaných státem a dobrovolnými sdruženími. (Pávková, 2001, s. 24)

Po druhé světové válce je vybudována široká síť institucí při školách – školní družiny a kluby. Stát a společnost podporují vznik a rozvoj jednotné dětské a mládežnické organizace, podporují využívání volného času dětí mj. i výstavbou domů pionýrů a mládeže, stanic mladých techniků, přírodovědců a turistů apod. Mnoho organizací a sdružení z předválečného období zaniká. Domy dětí (pionýrů) a mládeže, od samého počátku koncipované jako zařízení pro zájmovou činnost, se stávají ojedinělou oblastí svobodného rozhodování o sobě, s možností výběru zájmového oboru. (Pávková, 2001, s. 26). Dětské a mládežnické organizace a zařízení rozšiřují rozsah svého působení i na dospívající mládež. V 70. letech se zejména díky péči společenských organizací dospělých (především odborů) rozvinuly dětské prázdninové tábory.

Na počátku devadesátých let 20. století je monopolní organizace dětí a mládeže nahrazena velkým počtem sdružení (často znovu obnovených) různého zaměření, organizačních zásad a územního dosahu. Negativní zkušenosti s dříve vyžadovaným formálním členstvím však vedly k podstatnému oslabení jejich členské základny. Sdružení sice nadále zůstávají významným činitelem volnočasového života a utváření osobnosti dětí a mladých lidí, nejsou však již činitelem nejrozšířenějším a dominujícím. (Hofbauer, 2004, s. 102)

2.3 Různé pohledy na volný čas

Jak uvádí Pávková (2001, s. 17) na volný čas je možné se dívat z různých pohledů.

- **Ekonomické hledisko** – důležité je, kolik prostředků investuje společnost do zařízení pro volný čas, zda a jakým způsobem se alespoň část nákladů vrátí. Z volného času se stalo odvětví, které je využíváno jak pro výchovnou a vzdělávací činnost, tak i komerčně. Průmysl volného času se stává samostatným a většinou dobře prosperujícím odvětvím, který však často přehlíží vzdělávací cíle a kultivaci osobnosti.
- **Sociologické a sociálněpsychologické hledisko** – je nutné sledovat, jak činnosti ve volném čase přispívají k utváření mezilidských vztahů, zda pomáhají tyto vztahy kultivovat. Volný čas se stává předmětem úvah nejen rodičů, pedagogů, psychologů, ale i kriminalistů, sociologů a filozofů.
- **Politické hledisko** – je nutno zvážit, jak a do jaké míry bude stát zasahovat do volného času obyvatelstva, jaká bude školská politika, zda v rámci školské soustavy bude věnována patřičná pozornost i zařízením pro volný čas. Jak uvádí Pávková (2001, s. 18), státní zájem o volný čas dětí a mládeže spočívá především:
  - v zakládání a ovlivňování zařízení pro volný čas dětí a mládeže
  - v pomoci organizacím, sdružením a spolkům pracujícím s dětmi a mládeží
  - ve vytváření podmínek pro uspokojování spontánních aktivit dětí a mládeže mimo organizovanou činnost
  - ve vytváření kladných postojů dospělých členů společnosti k dětským aktivitám ve volném čase

- v konstituování pedagogiky volného času a přípravy profesionálních i dobrovolných pedagogů pro tuto činnost
- **Zdravotněhygienické hledisko** – sleduje především, jak lze podporovat zdravý tělesný a duševní vývoj člověka. Zdravotníky zajímá uspořádání dne, respektování křivky výkonnosti jedince, hygiena prostředí i sociálních vztahů, hygiena duševního života. Správně využívání volného času se pozitivně projevuje ve zdravotním stavu člověka.
- **Pedagogická a psychologická hlediska** – berou v úvahu věkové i individuální zvláštnosti a jejich respektování ve volném čase. Zároveň je třeba uvážit, zda, do jaké míry a jakým způsobem, činnosti ve volném čase přispívají k uspokojování biologických i psychických potřeb člověka.

2.4 Funkce volného času

V literatuře se často při vysvětlování pojmu volného času autoři zabývají jeho funkcemi. Jak uvádí Vážanský (1995, s. 26) například R. J. Havighurst se domníval, že volný čas:

- má poskytovat možnosti k zajímavému prožití a tvůrčímu vyjádření osobnosti
- se musí starat o účast na sociálním životě
- by měl dbát na pravidelné a rutinní utváření životních činností jedince
- současně být zdrojem úcty k sobě samému i respektování ostatních

M. Kaplan, jak uvádí Vážanský (1994, s. 14), tvrdil, že volný čas má:

- rozvíjet vědomí vlastní individuality
- přispívat k pocitu „nějak k něčemu patřit“
- zprostředkovat různé individuální funkce a uvést je v soulad
- být společnosti i jedinci prospěšný
- neumožňovat negativní zážitky
- podněcovat tvůrčí síly v člověku

Obecně můžeme říci, že **základními funkcemi** volného času jsou odpočinek, zábava a rozvoj osobnosti. Komplexněji vymezuje funkce H. W. Opaschowski (Vážanský, 1995, s. 30)

- **rekreace** – zotavení, osvěžení, uvolnění, zdraví, shromažďování sil, zotavení zdůrazňující zdraví, sexuální potřeby, zbavení se zátěží všedního dne a psychické uvolnění, pocit osvobození se od chybných a přemrštěných požadavků, odpočinek a spánek, dobrý zdravotní stav, dobrý pocit
- **kompensace** – vyrovnání, rozptýlení a potěšení, vyrovnání nedostatků, odstranění námahy, zřeknutí se nařízení, pravidel,

předpisů a vazeb, uvolnění se od sledovaných cílů a účelů, přání přirozenosti, nezátíženosti, bezstarostnosti a velkorysosti, vědomé užívání života, odstraňování zklamání a frustrací

- **výchova a další vzdělávání – edukace** – poznání a učební podněcování a další učení, úsilí poznat a užívat nové, stimulující orientace a touha po zážitku, zvědavost v chování a jednání se zkouškami, výměna rolí a učení se jednat v rolích, zachování a potvrzení sebe sama, umění rozvíjet silné Já a změna osobnosti, učení a aktivizace vlastních možností jednání, kooperativní život
- **kontemplace** – naplňování potřeby klidu, pohody, rozjímání a sebevědomí; mít a umět získat čas pro sebe samého, uvědomění si sebe sama – pozorování sebe sama, autoreflexe; učení znát se a porozumět sobě samému – pocit vlastní ceny, sebevědomí; přání získat odstup od sebe samého, touha po přiměřené vzdálenosti – prostorové i vnitřní; distancování se, osvobození sebe sama od stresu, shonu a nervového vypětí, zcela samostatný život, pocit vlastní individuality, nalezení identity
- **komunikace** – naplnění potřeby sdělení, kontaktu a družnosti, sdělovací potřeba – rozhovor, zábava; touha nebýt sám – hledání kontaktu; přání rozmanitých sociálních vztahů, intenzifikace zážitků společně tráveným časem s ostatními – pospolitost; objevení času pro jiného, zvýšené vnímání pocitů a úmyslů, empatie, láska, něžnost, erotika, sexuální kontakty
- **participace** – naplňování potřeby účastenství, angažovanosti a sociálního sebepojetí, možnosti pro vlastní iniciativu a sebepojetí, účast a podíl a spolupůsobení na dění, úsilí o společné cíle a realizaci společných záměrů. Spolurozhodování, spoluúčast, spoluodpovědnost, připravenost ke kooperaci a solidaritě, utváření okolního prostředí sociálními akcemi
- **integrace** - naplnění potřeby společnosti, kolektivního vztahu a tvoření skupin, potřeba podpory a skupinové atmosféry, hledání

emocionální jistoty, sociálního bezpečí a stability, pocit spojení sebe sama s ostatními a vzájemné působení, práce a hry s ostatními, společné prožívání, uznání, společenské vědomí, vztahy v rodině, skupinový pocit, pozitivní sociální závazek – připravenost pomoci, ohled, tolerance; sociální učení ve skupině a se skupinou

- **enkulturace** – kreativní rozvoj sebe sama, produktivní uplatnění a účast na kulturním životě, nezávislý růst osobních schopností a nadání, prosazování vlastních myšlenek a různých řešení problémů, přání vlastního tvůrčího uplatnění, schopnost vyjádření, fantazie, spontaneita, rozvíjení a rozšiřování estetického pocitu a hojnost nápadů, vlastní motivovaný a sebou samým určený zážitek výkonu, produktivita hry, kulturní činnosti a iniciativy, aktivní účast a podíl

Rekreace, kompenzace, edukace a kontemplace představují více individuální funkce, zatímco komunikace, integrace, participace a enkulturace jsou spíše všeobecné funkce.

Jak uvádí Hofbauer (2004, s. 15), oficiální české dokumenty za funkce volného času pokládají relaxaci, regeneraci, kompenzaci, sociální prevenci a výchovu.

2.5 Děti, mládež a volný čas

Volný čas dětí a mládeže má své specifické zvláštnosti. Jak uvádí Pávková (2003, str. 15), volný čas dětí a mládeže se od volného času dospělých většinou liší svým rozsahem, obsahem, mírou samostatnosti a závislosti a nezbytností pedagogického ovlivňování.

Veselá (1997, s. 9) uvádí, že volný čas dětí se od volného času dospělých liší především tím, že v něm probíhá vývoj všech stránek osobnosti. Základní protikladnosti volného času dětí a volného času dospělých spočívá v podstatě v protikladnosti dvou ontogeneticky vývojových stupňů – dětství a dospělosti. V celém životě, tudíž ve volném čase dospělých může, ale nemusí docházet k důležitým změnám jejich somatiky a psychiky. Ve volném čase dětí není jejich vývoj přerušen, tzn. že ve volném čase pokračuje cílevědomé formování osobnosti.

Spousta (1994, s. 31) uvádí, že poprvé vystupuje volný čas až ve srovnání s povinnostmi, s nimiž se dítě začne setkávat při vstupu do školy. Volný čas dětí, zejména na prvním stupni základní školy, bývá dosti rozsáhlý, ale jeho organizace a náplň bývá ještě většinou zajišťována dospělými. Přesto však již jedinec tohoto věkového období má určité tendence a také možnosti nakládat sám se svým volným časem podle svého rozhodnutí. Organizace vlastního volného času je však velmi náročnou činností a dítě, které je ponecháno v této oblasti samo sobě, může často tento čas trávit nejen neproduktivně, ale přímo škodlivě.

Dohled dospělých nad organizací a náplní volného času mladších dětí je velmi nutný. Tento dohled se však může dostat do opačného extrému, který může vést k omezování volného času dítěte. Máme zde na mysli řadu aktivit, které rodiče dětem zajišťují, aby užitečně vyplnily volný čas, jde např. o výuku jazyků, návštěvu hudebních či jiných uměleckých škol nebo o návštěvu sportovních tréninků. Z těchto činností se velmi často stávají

náročné povinnosti, které nejen že výrazně omezují volný čas dítěte, ale vedou také ke zvyšování jeho fyzického a psychického zatížení.

Volný čas dostává nový význam v začátku období dospívání, tedy přibližně po 10. roku života dítěte, kdy se dítě dostává do období puberty. Dochází zde ke kvalitativně novému sebeuvědomování, hledání vlastní identity, které je spojeno se snahou o samostatnost a s touhou rozhodovat sám o sobě.

Právě volný čas pubescenta, zejména jeho náplň, ukazuje na aktuální tendence v jeho osobnosti, přímo vyjadřuje jeho zájmovou a hodnotovou orientaci. Jestliže u mladších dětí je dohled dospělých nad organizací a náplní volného času nutný, zde se situace mění. Dítě v tomto období považuje jakoukoliv organizaci a řízení svého volného času za manipulaci se svou osobností a nepřijímá je vždy kladně. Úloha dospělého při práci s dětmi tohoto věku je starost o nabídku určitých aktivit pro volný čas. (Spousta, 1994, s. 32)

Péče dospělých o využívání volného času adolescentů, neboli mládeže mezi 15. a 16. a přibližně 20. až 21. rokem, musí být ještě taktnější. Lze vycházet z toho, že v tomto období výchova přechází v sebevýchovu a mladý člověk stále více odpovídá sám za sebe (ke konci tohoto období má již plnou právní odpovědnost), tedy i za to, jak tráví svůj volný čas, jakou si volí zábavu, jak umí odpočívat a jak se rozvíjí jeho osobnost.

2.5.1 Činnosti, které z hlediska dětí a mládeže nepatří do volného času

- Vzdělávání a povinnosti s tím spojené – pobyt ve škole, domácí příprava na vyučování, psaní úkolů, učení se
  - činnosti, které jsou úzce spojené v vyučování, nejsou však jeho součástí, tj. především cesta do školy a zpět
  - činnosti, které jsou základním předpokladem biologické existence dítěte:
    - odpočinek, zde chápáný jako základní nezbytná regenerace duševních a tělesných sil
    - jídlo
    - spánek
    - osobní hygiena a zdravotní péče
    - pobyt na lůžku vynucený onemocněním aj.
  - činnosti, které tvoří základní předpoklad společenské existence dítěte jako individua, tj. například sebeobsluha, péče o zevnějšek, osobní věci a osobní prostředí;
  - činnosti související se společenskou existencí dítěte jako člena rodiny i širší společnosti (jde vesměs o práce a povinnosti uložené nebo vyplývající ze společenské a morální nutnosti):
    - uložené práce spojené s provozem domácnosti, bytu, hospodářství
    - uložené zařizování a obstarávání různých věcí a služeb
    - uložená péče o sourozence a jiné členy rodiny
    - činnosti spojené s rodinnými nebo společenskými závazky, které byly uloženy nebo jsou pociťovány jako morálně závazné (návštěvy, účast na rodinných událostech aj.)
    - uložené další vzdělávání (např. nepovinné vyučování, návštěva hudební školy, jazykové školy na přání rodičů aj.)
    - časové ztráty, vzniklé při plnění uložených povinností a činností, které jsou zařazeny do výše uvedených skupin.
- (Bláha, 1980, s. 22)

2.5.2 Volný čas dětí a mládeže

Prostor, který zbývá po vyčlenění všech uvedených činností z celkového času dětí, můžeme považovat za prostor volného času. Lze jej rozdělit na šest skupin činností. Patří sem:

- **duševní a tělesná rekreace** – chápaná jako další odpočinek:
  - spontánní a příležitostná tělovýchovná a sportovní činnost, procházky, vycházky, výlety
  - rekreační, kulturně estetické činnosti (četba, poslech hudby)
  - denní spánek, denní odpočinek na lůžku
  - dívání se z okna, povídání si, nicnedělání
- **zábavy** – chápané jako rozptýlení z nudy a šedi, jednotvárnosti, povyražení, vybočení z normálního chodu života:
  - hry a zábavy doma a venku
  - zábavná rekreace, cirkus aj.
  - přihlížení sportovním utkáním
  - zábavy a hry se zvířaty
  - společenské zábavy, tanec aj.
  - drobné dílčí sběratelské zájmy
- **činnosti sloužící dalšímu dobrovolnému vzdělávání, uspokojování a rozvoji zájmů, schopností, nadání a talentů**, tj. takové činnosti, sloužící k rozvoji tělesných a duševních sil, jsou konány dobrovolně a pramení z vlastního rozhodnutí žáků, jejich zájmů, zálib, sklonů (ne z rozhodnutí rodičů):
  - sebevzdělávací činnosti a činnosti sloužící k uspokojování a rozvoji intelektuálních zájmů: - návštěvy přednášek, kursů
  - zájmové kroužky naukového charakteru
  - nepovinné vyučování na základě vlastního rozhodnutí
  - hudební školy
  - jazykové školy
  - individuální studium jazyků, odborné literatury

- návštěva muzeí atd.
- činnosti pramenící z trvalejších a dlouhodobějších zájmů různého druhu (amatérské zájmové činnosti) a to z oblasti:
  - praktických zájmů
  - technických zájmů
  - přírodovědných, pěstitelských a chovatelských zájmů,
  - uměleckých a kulturně estetických zájmů
  - z oblasti tělovýchovy a sportu systematicky prováděných
- **dobrovolná pomoc rodičům a jiným dospělým** (patří sem tedy všechny činnosti související se společenskou existencí dítěte jako člena rodiny i širší společnosti, uvedené v předchozí části, s tím rozdílem, že jde o jejich vykonávání z vlastního popudu):
  - pomoc a péče o sourozence a rodinné příslušníky
  - péče o provoz a úklid domácnosti, o kulturu domácího prostředí
  - péče o hospodářství a domácí zvířata
  - posílky, pochůzky, obstarávání věcí spojené se službami
- **dobrovolná společenská činnost a účast na společenském dění,** činnosti spojené s dětským přátelstvím a družností mimo okruh rodinných vztahů:
  - návštěvy kamarádů a u kamarádů a jiné formy spontánních projevů přátelství a družnosti
  - činnost v dětských a mládežnických organizacích
- **časové ztráty spojené s trávením volného času** (Bláha, 1980, s.24).

2.5.3 Děti, které nemohou využívat svůj volný čas

Obecně lze říci, že děti mají většinou více volného času než dospělí. Existují ale i děti, které nemohou svůj volný čas kvalitně využívat. Podle Hájka (2003, s. 20) to jsou zejména tyto skupiny dětí:

- děti přetěžované plněním školních povinností (nereálné požadavky školy i rodiny, neodpovídající metody a formy výchovy, nerespektování individuálních zvláštností,
- děti se specifickými poruchami učení, plnění školních povinností na úkor volného času, přetěžování dětí (výsledkem jsou pak často i závažné výchovné problémy)
- děti, které jsou paradoxně přetěžovány četnými zájmovými činnostmi (snaha rodičů, aby dítě bylo úspěšné v rozmanitých zájmových oblastech, zájmové činnosti postupně ztrácejí charakter dobrovolnosti, děti jsou přetěžované a subjektivně silně pociťují nedostatek volného času)
- děti, které se věnují některé zájmové činnosti na špičkové, vrcholové úrovni (původní zájmový charakter těchto činností se vytrácí, na děti jsou často kladeny nepřiměřené nároky, není čas pro aktivity odpovídající věku, na neformální kontakty s vrstevníky, nejčastěji zde hrají roli ambice rodičů)
- děti přetěžované pracovními povinnostmi, často mají nejen nedostatek volného času, ale i málo prostoru na přípravu na vyučování, studium (nepřiměřený podíl na chodu domácnosti, péče o mladší sourozence atd.)

Na druhé straně existují i děti, které mají volného času nadbytek a nedokážou ho žádným způsobem využít. U nich pak vzniká nebezpečí, že volný čas začnou využívat způsobem, který je společensky nežádoucí.

2.6 Prostředí, kde mohou děti trávit svůj volný čas

Děti mohou trávit svůj volný čas v rozmanitém prostředí. Hájek (2003, s. 22) dělí tato prostředí takto:

- školy, školní družiny a školní kluby
- zařízení pro výchovu mimo vyučování – domy dětí a mládeže, stanice zájmových činností, organizace dětí a mládeže, tělovýchovné organizace, umělecké školy, zájmové svazy, dětské domovy, domovy mládeže atd.
- domácí prostředí
- veřejná prostranství – ulice, parky, veřejně přístupná hřiště, přírodní prostředí, restaurace, diskotéky, koncertní sály atd.

Většina dětí tráví svůj volný čas střídavě ve všech typech prostředí. Každé prostředí má své výhody i nevýhody:

- **škola** – výhodou je vhodný program, dítě je zde pod stálým pedagogickým dohledem, nevýhodou je stále stejné prostředí, které ne každému dítěti může vyhovovat
- **zařízení pro výchovu mimo vyučování** – výhody těchto zařízení jsou stejné jako u škol, tj. vhodný program, pedagogický dohled atd., nevýhodou je pak řád, pravidelnost
- **domácí prostředí** – výhodou je to, že dítě je ve svém přirozeném prostředí, které dobře zná, nevýhodou je zde nedostatek pohybu, izolace od vrstevníků, vzniká tu nebezpečí úrazu
- **veřejná prostranství** – výhodou je to, že dítě tráví svůj čas venku (pokud nejde o restaurace apod.), má kontakt s vrstevníky, výhodou jsou i spontánní činnosti, nevýhodou je fyzické i psychické ohrožení

Školy a zařízení pro výchovu mimo vyučování nejen naplňují volný čas dětí, ale také vychovávají k volnému času. Děti jsou seznamovány s různou smysluplnou náplní volného času, která jim má přinášet uspokojení, kompenzaci a seberealizaci. Na základě poznání různých přiměřených aktivit se vytvářejí základy pozdějších návyků na využívání volného času. (Hájek II, 2003, s. 23)

2.6.1 Školní družina

Školní družina (Průcha, 2003, s. 239) je školským zařízením pro výchovu mimo vyučování pro žáky 1. stupně základních a speciálních škol. Podle Pedagogického slovníku v České republice působí 4 223 školních družin pro 225 244 dětí (stav k 30. 9. 1999).

Funkcí a posláním mají školní družiny dvojí zaměření:

- zabezpečovat zdravotně hygienicky správné a pedagogicky účelné využití volného času dětí, které do ní chodí
- zastupovat funkci rodiny v oblasti péče o děti

Školní družiny mají tedy svou funkci pedagogickou i sociální. Tento pedagogickosociální charakter, jak uvádí Bláha (1980, s. 92), se projevuje především v období, kdy děti chodí do 1., 2. a 3. ročníku ZŠ. V pozdější době se děti více osamostatňují a pečovatelská funkce není jak z hlediska dětí, tak z hlediska rodičů rozhodující pro navštěvování školních družin. Rozhodující se zde pak stává přitažlivost práce školní družiny.

Vzhledem k věkovým zvláštnostem dětí mladšího školního věku, zejména k velké šíři a labilitě zájmů, se výchovná činnost orientuje na co nejpestřejší strukturu zájmových činností a uspokojení velké potřeby pohybu. Školní družiny mohou organizovat zájmovou činnost v kroužcích i pro ostatní zájemce (nečleny ŠD) za úplatu. (Pávková, 2001, s. 45)

2.6.2 Školní kluby

Školní kluby jsou školským zařízením pro výchovu mimo vyučování a pro zájmovou činnost mládeže. Jak uvádí Pedagogický slovník (Průcha, 2003, s. 240), v České republice existuje 528 školních klubů pro 49 514 dětí (stav k 30. 9. 1999).

Školní kluby mají obdobnou funkci a poslání jako školní družiny, zaměřují však svou činnost k žákům druhého stupně základní školy (6. – 9. tříd) a studentům víceletých gymnázií. Školní kluby vycházejí z charakteristik této věkové skupiny, zejména z větší samostatnosti dětí a jejich vyhraněnější a specializovanější zájmové činnosti. Sociální funkce školních klubů v porovnání se školními družinami ustupuje poněkud do pozadí.

Školní kluby pracují plně na principu dobrovolnosti. O účasti na jednotlivých typech činností ve školním klubu by se měli žáci rozhodovat samostatně a spolupracovat co nejvíce s vedoucím školního klubu při přípravě týdenních programů.

Náplň činností ve školním klubu by měla být natolik pestrá, aby si každý žák mohl vybrat činnost podle svého přání. Školní kluby na rozdíl od školních družin poskytují žákům více volnosti a samostatnosti v souladu s respektováním věkových zvláštností. (Pávková, 2001, s. 120)

2.6.3 Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Střediska pro volný čas dětí a mládeže zahrnují domy dětí a mládeže (dále DDM) a stanice zájmových činností.

Pedagogický slovník (Průcha, 2003, s. 51) charakterizuje domy dětí a mládeže jako školské zařízení pro mimoškolní činnost a zájmové vzdělávání ve volném čase. Podle něj v České republice působí 268 domů dětí a mládeže, které navštěvuje 221 837 účastníků, převážně ve věku do 15 let (stav k 30. 9. 1999)

Střediska pro volný čas dětí a mládeže jsou specializovanými institucemi, které organizují pro děti a mládež zájmové kroužky, poskytují dětem možnost uspokojovat a rozvíjet nejrůznější, zejména už vyhraněnější a náročnější zájmy, podporují rozvoj jejich schopností, talentů, tvořivosti atd. Jsou to zařízení, která se zaměřují především na realizaci specializovaných zájmových činností pod odborným pedagogickým vedením.

Organizují zájmovou činnost pravidelnou v kroužcích, příležitostnou, soutěže pro talentované jedince, prázdninové tábory apod. Významné je, že umožňují účast dětem, mládeži, rodičům s dětmi a případně i dalším zájemcům. (Pávková, 2001, s. 45)

- **pravidelná zájmová činnost** – je organizována v zájmových útvarech. Zájmové útvary můžeme rozdělit na kroužky – menší zájmový útvar, jeho činnost směřuje zpravidla na vnitřní obohacení členů (rybářský kroužek, čtenářský kroužek apod.); soubory – zájmové útvary, jejichž činnost směřuje k veřejné produkci výsledků činnosti (pěvecký, hudební, taneční, divadelní apod.); kluby – zájmové útvary s volnější organizační strukturou (filmový klub); oddíly – zpravidla turistický nebo tělovýchovný zájmový útvar; kurzy – útvar, který má vymezenou délku trvání, zpravidla kratší než jeden rok. Jeho činnost směřuje k osvojení určitého množství

vědomostí či dovedností (kurs výpočetní techniky, kurs drhání, vaření apod.). (Pávková, 2001, s. 128)

- **příležitostná zájmová činnost** – zahrnuje nabídku organizovaných příležitostných nebo cyklických akcí výchovně-vzdělávacího nebo rekreačního charakteru. Je organizována nebo přímo řízena pedagogem a je časově vymezena. Jsou to např. místní soutěže a turnaje, přehlídky, výlety, zájezdy, exkurze, divadelní představení, cykly přednášek. Specifickou formou příležitostné činnosti jsou tzv. příměstské prázdninové tábory. (Pávková, 2001, s. 129)
- **spontánní aktivity** – průběžná nabídka aktivit, které jsou nepřímo pedagogicky ovlivňovány. Využívají ji jedinci nebo skupiny podle zájmu. Spontánní aktivity nemají pevně daný začátek ani konec, jsou vymezené pouze pracovní dobou zařízení (dopravní hřiště, dětské herny, čítárny, sportoviště, posilovny apod.).
- **garance a organizace soutěží a přehlídek** – soutěže a přehlídky jsou součástí výchovně-vzdělávací práce DDM. Jejich posláním je vyhledávat v práci s dětmi a mládeží talenty a účelně využívat jejich volný čas. Podíl DDM na soutěži nebo přehlídce spočívá v přípravě, propagaci, zabezpečení vlastního průběhu a vyhodnocení soutěže.
- **práce s talentovanou mládeží** – spočívá ve vytváření speciálních zájmových útvarů pro talentované jedince, v individuální práci s dětmi mimo zájmové útvary apod.
- **prázdninová táborová činnost** – je organizovaná činnost s dětmi, mládeží i s rodiči a dětmi, provozovaná v době dlouhodobého volna – tj. o letních, jarních či vánočních prázdninách. Doba trvání je delší než 5 dní. (Pávková, 2001, s. 131)

2.6.4 Domovy mládeže

Průcha (2003, s. 48) uvádí, že domovy mládeže jsou školská ubytovací zařízení pro žáky středních škol, mohou být provozovány samostatně nebo jako součást škol. V České republice je celkem 565 domovů mládeže s 59 939 ubytovanými žáky (k 15. 10. 2001).

Domovy mládeže zajišťují žákům středních škol, kteří vzhledem ke vzdálenosti zvolené školy od místa trvalého bydliště nemohou denně dojíždět, výchovnou péči, ubytování a stravování. Kromě činností souvisejících s režimem dne, sebeobsluhy a přípravy na vyučování, je jejich významným úkolem dbát o hodnotné využívání volného času mládeže.

Zájmy se v domově mládeže mohou uspokojovat individuální činností v době osobního volna, nebo skupinově v organizovaném zájmovém útvaru, či neformální klubovou činností. Vzhledem k věkovým zvláštnostem je velmi důležité respektování principu dobrovolnosti, tedy realizace zájmových činností formou nabídky s uplatněním účinné motivace. (Pávková, 2001, s. 46)

2.6.5 Dětské domovy

Jde o školské internátní zařízení pro výkon ústavní péče. Zajišťuje výchovnou, hmotnou a sociální péči dětem a mládeži s normálním duševním vývojem, které ze závažných důvodů nemohou být vychovány ve vlastní rodině a nemohou být osvojeny nebo umístěny v jiné formě náhradní rodinné péče. Dětský domov pečuje o děti a mládež od 3 do 18 let, event. do ukončení přípravy na povolání. K 15. 10. 2001 bylo v České republice 129 dětských domovů se 4 634 svěřenci. (Průcha, 2003, s. 41)

Jako zařízení ústavní výchovy mají dětské domovy své specifické postavení, jedním z jejich úkolů je však také dbát o hodnotné využívání volného času a rozvíjení a kultivaci zájmů dětí a mládeže. Snahou pedagogů je, aby děti prožívaly volný čas obdobným způsobem jako děti žijící v rodinách. Podporují jejich zapojení do zájmových činností v rozličných typech výchovných zařízení a institucí. (Pávková, 2001, s. 46)

Zájmová činnost uskutečňovaná přímo v dětském domově má tu přednost, že je vhodnou příležitostí k navázání širších sociálních kontaktů a umožňuje věnovat se určité činnosti soustavněji a pod odborným vedením. Volný čas bývá obohacen sportovními akcemi, výstavami výtvarných a jiných prací, děti se zúčastňují turistických srazů dětských domovů, prázdniny tráví v letních táborech apod. (Pávková, 2001, s. 45)

2.6.6 Základní umělecké školy

Základní umělecké školy patří mezi školská zařízení, které poskytují základy vzdělání v hudebních, hudebně-pohybových (tanečních), výtvarných a literárně-dramatických oborech dětem, mládeži i dospělým s vyhraněnými zájmy a schopnostmi v estetickovýchovné oblasti. Připravují děti pro studium na konzervatořích a na středních školách uměleckého zaměření.

Základní umělecká škola organizuje studium převážně pro žáky základních a středních škol, může ale též organizovat umělecké vzdělávání pro dospělé. V České republice působí celkem 469 základních uměleckých škol s 222 389 žáky. (Průcha, 2003, s. 308)

2.6.7 Další zařízení pro volný čas

Mezi další zařízení pro volný čas dětí a mládeže patří *jazykové školy*, které plní obdobnou funkci jako základní umělecké školy, ale v oblasti výuky cizích jazyků. Tyto školy jsou většinou soukromé, vyjma 32 státních jazykových škol a výuku poskytují výhradně na komerčním základě. (Průcha, 2003, s. 94)

K dalším zařízením, která se podílejí na ovlivňování volného času dětí a mládeže, řadíme mnoho dalších subjektů. Jedná se např. o různá *občanská sdružení, sdružení dětí a mládeže* (Junák, Pionýr), *tělovýchovné a sportovní organizace* (Sokol), *kulturní a osvětová zařízení* (Český červený kříž, Sdružení hasičů apod.).

Junák – sdružení, vycházející ze světového skautského hnutí. Posláním Junáka je působit a vést své dětské i dospělé členy k povznesení duchovní, mravní a tělesné zdatnosti, tak, aby byli připraveni plnit své povinnosti vůči bližním, společnosti, vlasti. Skauting podporuje vlastenectví, ale vede své členy i k bratrství mezi národy. Prostředkem je činnost, zaměřená zejména na turistiku, pobyt v přírodě, která skauty vychovává k praktickým dovednostem, družnosti a sebekázi.

Pionýr – vznikl v době rozpadu jednotné Pionýrské organizace. Samo sdružení sebe označuje za demokratické, dobrovolné, samostatné a na nikom nezávislé sdružení dětí, mládeže a dospělých. Umožňuje svým členům uspokojovat zájmy a potřeby prostřednictvím rozmanité činnosti v různorodých kolektivech, zejména prostřednictvím pravidelné celoroční činnosti.

Své činnosti zaměřené na výchovu dětí a mladých lidí v době mimo vyučování obnovily a rozšířily **círky** a **náboženská společenství**. Jsou to např. salesiánská střediska mládeže, která prostřednictvím činností ve volném čase realizují výchovu v duchu křesťanských myšlenek. (Pávková, 2001, s. 46)

2.7 Zájmová činnost dětí

Zájmové činnosti chápeme podle Pávkové (2001, s. 96) jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci. Zájmová činnost plní funkci výchovnou i vzdělávací.

Zájmové činnosti tvoří základní a hlavní obsahovou náplň volného času dětí. Mají pro rozvoj dětí zvláštní význam. V zájmových činnostech, pokud přihlížejí vedle společenských potřeb dostatečně i k osobitým a věkovým potřebám dětí, jejich sklonům, touze apod., je možné harmonicky působit na celou osobnost dětí a rozvíjet ji.

Zájmy se mění podle věku. Zatímco u dětí mladšího školního věku ještě zájmy nejsou vyhraněny, starší děti už mají svou představu o tom, co je baví a své zájmy rozvíjejí za podpory okolí. Dospívající pak prožívají své zájmy intenzivně a věnují jim množství času.

Zájmové činnosti můžeme dělit podle úrovně činnosti, časového trvání, koncentrace, společenské hodnoty a tradičně i podle obsahu.

- Podle **úrovně** zájmy dělíme na aktivní a receptivní
- Podle **časového trvání** pak to jsou zájmy krátkodobé, dočasné či přechodné, opakem jsou pak zájmy trvalé.
- Dělení podle **koncentrace** – to jsou zájmy jednostranné a mnohostranné.
- Z hlediska **společenské hodnoty** dělíme zájmy na žádoucí a nežádoucí.

- Z hlediska **obsahu** potom zájmy dělíme na tyto zájmy:
  - Zájmové činnosti společenskovední – studium cizích jazyků, seznamování s historickými objekty a památnými místy českých dějin, studium významných osobností, dodržování lidových tradic, oslavy státních svátků, výročí atd.
  - Zájmové činnosti pracovně-technické – práce s různými materiály, práce se stavebnicemi, montážní činnosti, modelářské práce, elektrotechnika, výpočetní technika, činnosti související s dopravní výchovou
  - Zájmové činnosti přírodovědné – pozorování přírodních objektů (zvířata, rostliny, nerosty), pěstitelství, chovatelství, ochrana životního prostředí, specializované zájmové činnosti – rybářství, včelařství, myslivost
  - Zájmové činnosti estetickovýchovné – výtvarné činnosti vlastní i návštěvy výstav apod., hudební zájmové činnosti – zpěv, hry na hudební nástroje, tanec, literárně-dramatické zájmové činnosti – četba, dramatické činnosti, návštěvy kulturních představení
  - Zájmové činnosti tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření – kondiční, zdravotní cvičení, rytmická gymnastika a tanec, atletika, sportovní hry, sezónní sporty a zábavy (plavání, bruslení, sáňkování, pouštění draků...), turistika pěší, vodní, cykloturistika aj.

2.7.1 Rozdělení zájmových činností podle míry organizovanosti

Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují vedení. (Pávková, 2001, s.15)

Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální a sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy.

Požadavek pedagogického ovlivňování volného času lze chápat jako nutnost citlivého pedagogického vedení dětí k účelnému využívání volného času. (Hájek II, 2003, s. 23)

- Činnosti spontánní – uplatňují se individuálně nebo skupinově podle aktuálního zájmu účastníků a je pedagogy výchovně a organizačně ovlivňována *nepřímo*. Spontánní aktivity – například na otevřených hřištích a sportovištích, v hernách, čítárnách, přírodním prostředí - jsou přístupny všem zájemcům a nemají stanovenou ani dobu začátku ani konce.
- Zájmové činnosti příležitostné – zahrnují organizované, jednotlivé i cyklické, rekreační, oddychové nebo výchovně vzdělávací aktivity. Jsou časově ohraničeny, organizovány a pedagogem *přímo řízeny*. Současně předpokládají, umožňují a podněcují spoluúčast dětí a mládeže. Jde například o soutěže, turnaje a přehlídky, koncerty a turistické aktivity pořádané v místním i širším měřítku, exkurze, výlety a zájezdy, divadelní a jiná představení, cykly přednášek, akce příměstských táborů v době prázdnin a další.
- Zájmové činnosti pravidelné – uskutečňují se v pravidelných intervalech (jednou nebo několikrát za týden) *pod vedením* kvalifikovaného vedoucího. Inspirují vznik různých druhů zájmových útvarů (kroužků, uměleckých souborů, sportovních

družstev, klubů s volnější organizační strukturou, kurzů o délce několika měsíců až do jednoho roku pro osvojení vymezeného okruhu vědomostí nebo dovedností). Na závěr školního roku účastníci zájmové činnosti pravidelně seznamují své rodiče i veřejnost s výsledky činností – výstavy, vystoupení, přehlídky, koncerty, sportovní akce – a dostávají osvědčení o své činnosti.

2.8 Vliv způsobu využívání volného času na děti a mládež

Způsob využívání volného času u dětí je silně ovlivněn sociálním prostředím. Zvlášť silný vliv má rodina. Rodiče slouží svým dětem jako vzory, buď pozitivní nebo negativní. Rodiny, které neplní dobře svoji výchovnou funkci, se velmi často vyznačují nezájmem o to, jak dítě tráví svůj volný čas.

Volný čas se pak může stát dokonce zdrojem velmi vážného ohrožení. Při neorganizovaném trávení volného času dochází k velké části úrazů dětí; mladí lidé jsou svým jednáním často nebezpeční sobě i druhým. K negativním jevům, které ohrožují děti a mládež, patří:

- Drogová závislost, alkoholismus, kouření
- Kriminalita, delikvence
- Virtuální drogy (počítače, televize, video)
- Patologické hráčství (gamblerství)
- Záškoláctví
- Šikana, vandalismus a jiné formy násilného chování
- Xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus

Obecně uznávaným faktem je, že k prevenci proti tomuto jednání patří i činnost dětí a mládeže ve volném čase v organizovaných a dobře vedených dětských sdruženích, oddílech, klubech a kroužcích. (Hájek, 2004, s. 85)

2.9 Problémy volného času dětí a mládeže

Jak uvádí Veselá (1997, s. 7) největším problémem volného času dětí a mládeže je, že v období, kdy narůstá vliv vrstevnických skupin, není pro děti přibližně středního školního věku a starších, dostatek nabídek zařízení, která by byla dostupná a hlavně atraktivní i pro děti z méně podnětného či sociálně slabšího rodinného prostředí.

Mezi další problémy využívání volného času dětí a mládeže můžeme zařadit:

- problém dětí a mládeže se značně širokými a přitom povrchními a nestálými zájmy, naproti tomu případy značné jednostrannosti zájmové činnosti
- problém dětí a mládeže bez jakékoliv hodnotnější a trvalejší zájmové činnosti (tito lidé se v největší míře stávají členy různých part delikventů, stávají se konzumenty alkoholu, či drogově závislími)
- problém pasivního a aktivního využívání volného času (přechod od aktivních forem trávení volného času k pasivním – od aktivního sportování k pouhému sledování sportu, od provozování hudby k poslechu hudby apod.)
- poměr mezi přáním věnovat se určité zájmové činnosti a mezi její skutečnou realizací (z různých důvodů – např. finanční nedostupnost, nedostatek talentu apod.)

Uvedené problémy spolu navzájem souvisí. Dítě i mladý člověk se od počátku setkává s rozmanitými vnějšími překážkami (nedostatek hřišť, nedostatek vybavení pro technické záliby, neporozumění dospělých apod.) i s vnitřními překážkami (nedostatek speciálních zkušeností a schopností, volných vlastností potřebných k náročnému sportovnímu tréninku, nebo cvičení ve hře na hudební nástroj). (Veselá, 1997, s. 7)

Základna zařízení pro využívání volného času dětí a mládeže je leckde nedostatečná. Děti i mládež chtějí navštěvovat zájmové kroužky, ale jak uvádí Pávková (2001, s. 197):

- 47% dětí nenachází pro spontánní aktivity a zejména hry prostory blízko domova; místo nich musí využívat náhradní, často nevhodné plochy, přičemž se někdy stav nezlepšuje po několik generací
- nevyužitou rezervou jsou kapacity škol (školních dvorů, hřišť, tělocvičen) i možnosti dětských a mládežnických sdružení (pokrývají pouze 15% populace příslušného věku)
- přes polovinu respondentů z dětí středního školního věku nemůže realizovat volný čas v zájmové činnosti, především kulturní a sportovní.

2.10 Pedagogika volného času

Potřeba a snaha pedagogicky ovlivňovat volný čas jako rychle se rozvíjející oblast života dětí a mládeže vedla k tomu, že se stále častěji začíná uplatňovat terminologie související s volným časem.

Jak uvádí Hofbauer (2004, s. 16) zprvu jde o koncepci a pojem *mimotřídní výchova*, kdy jsou tyto aktivity realizované školou mimo povinnou školní výuku, uskutečňované ale ve škole, např. ve školní knihovně, prostřednictvím žákovské samosprávy, školního časopisu apod. Pojem *mimoškolní výchova* pak pojmenovává činnosti uskutečňující se mimo školu, např. ve sdruženích a zařízeních volného času.

Oba tyto pojmy mají v Československu od druhé poloviny čtyřicátých let 20. století zakladatelský význam, nepřispívaly však příliš k ujasňování koncepčních a praktických souvislostí obou oblastí ani ke komplexnímu chápání volného času dětí a mládeže a jeho pedagogického zhodnocování. Moderní koncepce školního vzdělávání totiž počítají s tím, že mimo třídy a školy by měla probíhat významná část *školního vyučování*, aby se škola otevírala dalším prostředím a učení více propojilo s praxí.

Toto pojetí je proto v šedesátých letech nahrazováno širším a věcně správnějším pojmem *výchova mimo vyučování*. Ani tento pojem ještě nevyznačuje vztah k volnému času, jehož součástí tato oblast je, jeho předností však bylo komplexní pojetí charakterizované rozhodováním samotného dítěte a mladého člověka o vstupu do aktivit a o účasti na nich, uskutečňováním volného času mimo bezprostřední vliv rodiny a mimo povinné vyučování, jeho realizace prostřednictvím specifických činností a institucí.

V průběhu sedmdesátých a osmdesátých let 20. století je u nás z mocenských pozic opět prosazována koncepce mimotřídní výchovy, ale i přesto se pojetí a terminologie *výchovy mimo vyučování* udržely.

Předělem v chápání rozsahu a možností, dosahu a významu volného času pro život a výchovu se stala devadesátá léta 20. století. V jejich průběhu se věkové, sociální a zájmové spektrum účastníků rozšířilo; funkce, obsah a metody výchovného působení se obohatily a rozrůznily; volný čas se stále patrněji stával dimenzí celého, výrazně se prodlužujícího lidského života.

Počátkem devadesátých let minulého století se obě dosavadní koncepce – *výchova mimo vyučování a pedagogika volného času* – a jejich terminologie uplatňují současně. Postupně se však prosazoval přístup vycházející z koncepce volného času, který nacházel uplatnění na seminářích a konferencích pracovníků této oblasti, v publikacích včetně učebnic.

Hofbauer (2004, s. 17) dále uvádí, že za souhrnný pojem v této souvislosti lze pokládat *výchovné zhodnocování volného času*, které zahrnuje několik oblastí:

- výchova ve volném čase – patří sem veškeré působení v časovém prostoru, který neslouží realizaci základních biologických potřeb ani školních nebo pracovních povinností. Dobrovolnost účasti na volnočasové činnosti umožňuje do výchovného procesu včleňovat samy děti a mladé lidi jako jeho aktivního činitele a vytvářet tak nové možnosti a specifické způsoby jejich formování.
- výchova prostřednictvím aktivit volného času – směřuje jednak k utváření individuálních rysů účastníka činnosti, jednak k jeho působení mezi druhými lidmi (ve vrstevnické nebo zájmové skupině, podílem na veřejném životě, v dobrovolnické práci apod.). Východiskem i cílem aktivit je osvojovat si nové znalosti, dovednosti a kompetence „uvnitř“ oblasti volného času.
- výchova k volnému času – zahrnuje reflexi samotného volného času, cílevědomé odkrývání a využívání obsahů činností a různých způsobů jeho využívání. Výchovu k volnému času lze

tak právem pokládat za klíč pro otevírání nových možností aktivit a rozvoje člověka, za motor, který celému úsilí dává potřebnou orientaci a dynamiku.

Posláním *pedagogiky volného času* je analyzovat dosavadní vývoj práce uvedených oblastí, vnášet do nich nové podněty a iniciativy a harmonizovat jejich řešení, dětí a mladé lidi uschopňovat k tomu, aby se za pomoci dospělých (rodičů, vychovatelů, animátorů), a později i samostatně, učili vhodné aktivity a realizační způsoby správně volit a zvládat tak, aby byly ve prospěch rozvoje jich samých, jejich sociálního okolí, společnosti, přírody.

3. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Cíl praktické části

Hlavním cílem praktické části této bakalářské práce je zjistit, jak tráví volný čas děti, které žijí na vesnici.

Z tohoto hlavního cíle vyplývají další dílčí cíle:

- Zjistit, zda děti žijící na vesnici mají dostatek volného času (podle svého mínění).
- Zjistit, jakým aktivitám se nejvíc těchto dětí věnuje a porovnat rozdíl mezi chlapci a dívkami.
- Zjistit, co děti nejraději čtou a porovnat rozdíly mezi chlapci a dívkami.
- Zjistit, co děti nejčastěji sledují v televizi a porovnat rozdíly mezi chlapci a dívkami.
- Zjistit, jakým sportovním aktivitám se děti na vesnici nejčastěji věnují a porovnat rozdíl mezi chlapci a dívkami.
- Zjistit, zda tyto děti navštěvují nějaké zájmové kroužky a porovnat rozdíl mezi chlapci a dívkami.
- Zjistit, zda děti musí kvůli svým zájmům dojíždět.
- Zjistit, co děti, které žijí na vesnici, ve volném čase dělají nejraději.
- Zjistit, čemu by se vesnické děti ve volném čase nejraději věnovaly, ale z různých důvodů nemohou.

3.2 Popis výběrového vzorku a průběh průzkumu

Dotazník byl zadán se svolením ředitelky školy (příloha č. 2) na malé venkovské základní škole v Rynolticích dětem 3. až 9. třídy. Na prvním stupni děti dotazník vyplňovaly s třídní učitelkou; na druhém stupni děti dotazník vyplňovaly v průběhu vyučování s učitelkou při spojené hodině výtvarné výchovy. Dětem bylo zdůrazněno, že dotazníky jsou anonymní, je nutné pouze napsat třídu a zda jsou dívka či chlapec. Tím, že děti vyplňovaly dotazník ve škole, byla zajištěna 100% návratnost dotazníků.

Ve škole je celkem 70 dětí, sledované třídy navštěvuje 63 dětí. Dotazník vyplnilo 53 tehdy přítomných dětí, z toho téměř shodný počet chlapců a dívek. (tabulka č. 1) Většina dotazníků byla vyplněna správně, jen některé byly vyplněny částečně, zejména – a to přesto, že na to byly děti zvlášť upozorňovány – chyběla třída a to, zda dotazník vyplňoval chlapec nebo dívka. Tato informace se ale dala celkem lehce doplnit, při malém počtu dotazníků z každé třídy se dalo zjistit, zda neoznačený dotazník je od chlapce či dívky. Žádný dotazník tak nebylo nutné vyřadit.

Výsledky průzkumu byly zpracovány do tabulek, pro větší přehlednost bylo použito také grafické znázornění.

ZŠ RYNOLTICE - VÝBĚROVÝ VZOREK				
TŘÍDA	POČET DĚTÍ	POČET VYPLNĚNÝCH DOTAZNÍKŮ	CHLAPCI	DÍVKY
3.	6	5	1	4
4.	8	6	3	3
5.	5	5	2	3
6.	9	7	2	5
7.	11	9	6	3
8.	10	9	5	4
9.	14	12	8	4
CELKEM	63	53	27	26

Tabulka č. 1: Výběrový vzorek

3.3 Metody práce

K metodám používaným v této bakalářské práci patřil dotazník a rozhovor.

3.3.1 Dotazník

Pro zjištění způsobu trávení volného času dětí na vesnici byla použita metoda šetření pomocí nestandardizovaného dotazníku.

Dotazník obsahoval 7 otázek, pomocí nichž byl diagnostikován způsob trávení volného času dětí. V úvodu dotazníku měly děti vyplnit třídu, do které chodí a napsat, zda jsou dívka či chlapec. Ve stěžejní část dotazníku byly uvedené oba typy otázek, jak uzavřené tak i otevřené. Otevřené otázky byly položeny tehdy, když bylo vhodné víceslovní vyjádření. (příloha č. 1)

Dotazník děti vyplňovaly v prosinci 2005 na základní škole v Rynolticích. Dotazník byl rozdán v průběhu vyučování učitelkou, které ve třídách měla výuku. Děti byly instruovány, jak mají dotazník vyplnit a že na něj mají dostatek času.

Nelze pochopitelně zjistit, zda děti dotazník vyplňovaly pravdivě, zda se nad ním zamyslely a nevynechaly žádnou ze svých aktivit. Pro účel této práce budeme dotazníky považovat za správně vyplněné.

3.3.2 Rozhovor

Před zadáním dotazníků bylo pomocí rozhovoru s ředitelkou školy zjištěno, které zájmové kroužky škola nabízí, zda se hradí či ne. Rozhovorem s vedením obce bylo zjištěno, jaké zájmové kroužky fungují mimo školu.

3.4 Stanovení předpokladů

Mezi základní předpoklady této práce patří tyto předpoklady:

- Lze předpokládat, že děti žijící na venkově se nejvíce věnují sportování, více než jiným aktivitám.
- Lze předpokládat, že vzhledem k menší nabídce zájmové činnosti, zájmové kroužky navštěvuje méně než polovina dětí, které žijí na vesnici.

Pomocí použitých metod, uvedených v předchozí kapitole, a díky získaným informacím se tyto předpoklady potvrdí nebo budou vyvráceny.

3.5 Nabídka zájmových činností v Rynolticích a okolí

Základní škola Rynoltice nabízí pro své žáky tyto zájmové kroužky:

- Míčové hry – pro žáky 7. – 9. třídy
- Kroužek vaření – pro žáky 2. stupně
- Výtvarný kroužek
- Anglický jazyk – pro žáky 1. – 3. třídy
- Internet
- Cykloturistika (pracuje nepravidelně, při příznivém počasí se uspořádá výlet, na který se může přihlásit kterékoli dítě)

Při škole dále funguje projekt Evropské unie „Cestička do školy“, ve kterém děti zjišťují historii své školy, sbírají o této historii informace a různé materiály (např. školní fotografie apod.) od lidí, kteří do školy chodili, popř. v ní učili.

V obci Rynoltice pak fungují tyto zájmové kroužky:

- Myslivecký kroužek
- Záchranářský kroužek

V obci Zdislava (cca 6 km od Rynoltic) je hasičský kroužek a fotbalový oddíl pro chlapce školního věku, kam někteří žáci ZŠ Rynoltice dojíždějí.

V okolí Rynoltic jsou 3 větší městečka: Jablonné v Podještědí, Chrastava a Hrádek nad Nisou. Nabídka zájmových kroužků je zde poměrně velká (v Jablonném v Podještědí např. ZUŠ s hudebními i výtvarnými obory, v Hrádku nad Nisou např. Dům dětí a mládeže DRAK, v Chrastavě pak např. výtvarný ateliér aMI), ale autobusové či vlakové spojení je velmi špatné a proto jsou pro žáky ZŠ Rynoltice v podstatě nedostupné.

3.6 Výsledky průzkumu a jejich interpretace

3.6.1 Množství volného času dětí

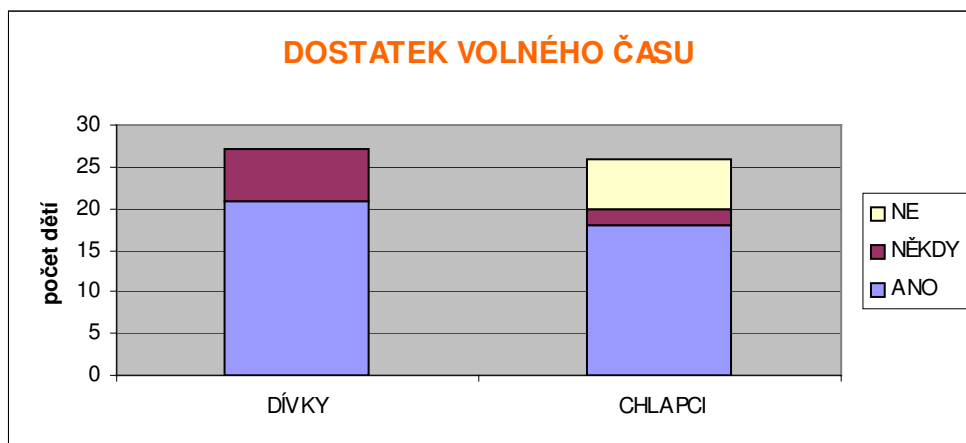
První otázkou, která byla v dotazníku položena, byla otázka, zda děti mají dostatek volného času. Spolu s druhou otázkou (Kolik hodin máš volno, po splnění všech povinností?) mapovaly, zda děti pociťují nedostatek volného času nebo mají naopak pocit, že ho mají dostatečně.

Z údajů v tabulce č. 2 vyplývá, že většina dětí – přesně 39 dětí ze 53 dotazovaných - si myslí, že volného času mají dostatek. 6 dětí (jde pouze o chlapce) uvádí, že nemají dostatek volného času a 8 z nich občas nedostatek volného času pociťuje.

DOSTATEK VOLNÉHO ČASU				
	ANO	NĚKDY	NE	CELKEM
DÍVKY	21	6	0	27
CHLAPCI	18	2	6	26
CELKEM	39	8	6	53

Tabulka č. 2 Dostatek volného času

Podle vlastního mínění dívky mají dostatek volného času, jen v 6 případech dívky uvádí, že někdy nemají tolik volného času, kolik by si představovaly. Chlapci pak v 18 případech mají dostatečné množství volného času, 2 mají, podle svého tvrzení někdy málo volného času, 6 z nich pak pociťuje naprostý nedostatek volného času.(graf č. 1)

Graf č.1 Dostatek volného času

Při uvádění volného času v hodinách (jistě je nutné brát v úvahu, že toto je velmi nepřesné a v otázce bylo výslovně uvedeno, že jde o jejich vlastní odhad) se děti pohybovaly v širokém rozmezí. Dívky uváděly od 1 hodiny až po 13 hodin (dívka z 8. třídy), chlapci pak taktéž od 1 hodiny po 8 hodin. V průměru pak vychází na dívku přibližně 4 hodiny volného času denně, na chlapce 3 a $\frac{3}{4}$ hodiny.

Lze tedy říci, že děti žijící na vesnici z tohoto výběrového vzorku, v naprosté většině mají dostatečné množství volného času.

3.6.2 Volnočasové aktivity, kterým se věnují děti žijící na vesnici

Otázka č. 3 v dotazníku (viz příloha č. 1), který mapoval volný čas a jeho využití dětmi, které žijí na vesnici, se týkala volnočasových aktivit. Děti měly možnost vybrat si z nabízených aktivit ty, jimž se věnují, popř. je dále rozvést.

VOLNOČASOVÉ AKTIVITY			
	CHLAPCI	DÍVKY	CELKEM
SPORT	26	27	53
SLEDOVÁNÍ TELEVIZE	25	26	51
ČETBA	24	27	51
POSLECH HUDBY	22	23	45
HRANÍ SPOLEČENSKÝCH HER	15	21	36
HRY NA POČÍTAČI	21	14	35
PÉČE O ZVÍŘATA	16	19	35
TURISTIKA	14	14	28
PRÁCE NA ZAHRÁDCE	5	18	23
KINO, DIVADLO	10	9	19
TECHNICKÉ ČINNOSTI	15	0	15
VÝTVARNÉ ČINNOSTI	3	7	10
HUDEBNÍ ČINNOSTI	0	8	8
JINÝ ZÁJMOVÝ KROUŽEK	8	6	14
JINÉ ČINNOSTI	4	5	9

Tabulka č. 3 Volnočasové aktivity

Z tabulky č. 3 Volnočasové aktivity je zřejmé, že některým aktivitám se děti věnují více, některým méně, o některé aktivity není příliš zájem.

Ve svém volném čase se **všechny** děti z výběrového vzorku zabývali nějakým sportem. Tím se potvrdil předpoklad z kapitoly 3.4 Stanovení předpokladů: *Lze předpokládat, že děti žijící na venkově se nejvíce věnují sportování, více než jiným aktivitám.*

Naprostá většina dětí ve svém volném čase sledovala televizi a četla (v obou případech 51 z 53 dotazovaných dětí). Většina dětí také poslouchala různé

druhy hudby (celkem 45 dětí). Ve všech těchto kategoriích nebyl výraznější rozdíl mezi chlapci a dívkami.

Jak vyplývá z výše uvedené tabulky, společenské hry si oblíbily spíše dívky (21 dívek z 27) z výběrového vzorku než chlapci. Opačný poměr je v hraní her na počítači. Chlapci se této činnosti věnují více než dívky (21 chlapců z 26).

Péče o zvířata, ať šlo o domácího mazlíčka, psa či hospodářská zvířata, je volnočasovou aktivitou, která je u obou pohlaví zastoupena přibližně stejně (16 chlapců a 19 dívek). U turistiky je to dokonce úplně stejně. Věnuje se jí 14 chlapců a 14 dívek.

Velké rozdíly se objevují v oblasti práce na zahrádce, kdy chlapců se jí věnuje pouhých 5 (z celkového počtu 26) a naopak dívek 18 (z celkového počtu 27). Tato oblast je, alespoň u těchto dětí, zjevně preferována dívkami.

Návštěva kin a divadelních představení je nízká u chlapců i dívek. Divadlo a kino navštěvuje pouhých 10 chlapců a 9 dívek. Zde hraje jistě velkou roli to, že v nejbližším okolí žádné kino ani divadlo není. Spojení do větších měst, jako např. Liberec, kde jsou kina i divadla, není časté a vzdálenost je poměrně velká. Děti jsou tedy závislé na rodičích, jako ostatně u všech aktivit, které provozují mimo obec.

Technické činnosti jsou doménou chlapců. Věnuje se jim 15 chlapců z celkového počtu 26. Chlapci uváděli často opravy a údržba motocyklů, popř. i aut, modelaření, i různé, blíže nespecifikované, opravy a to už od nejmladšího dotazovaného žáka. Mezi dívkami, které vyplňovaly dotazník, se nenašla ani jedna, která by se této činnosti věnovala.

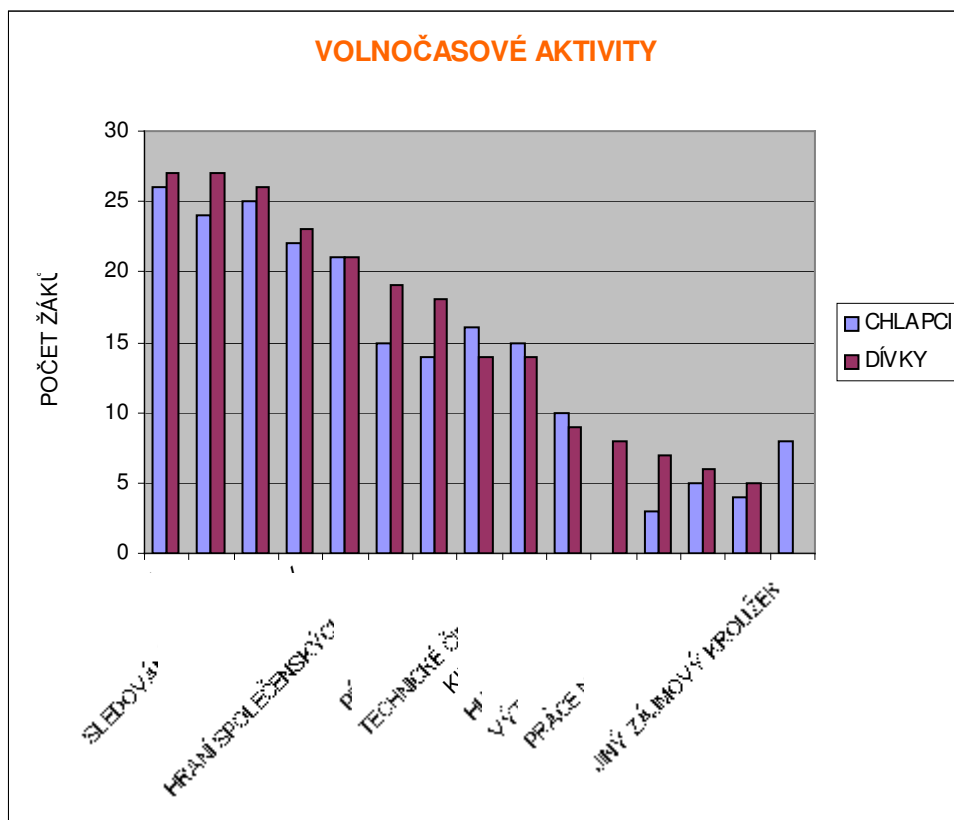
Výtvarným činnostem, ať práci ve výtvarném kroužku, či jiným se věnují 3 chlapci a 7 dívek. Většina z nich se výtvarnými činnostmi zabývala právě ve výtvarném kroužku nabízeným školou, někteří ale i samostatně doma (1 dívka keramika, 1 chlapec malování).

Hudební činnosti provozovaly ze 100% jen dívky. Z 27 dotazovaných dívek se jich hudbě v jakékoli podobě věnovalo 8. Jednalo se o hru na hudební nástroje (zobcová flétna, kytara) či zpěv. Jedna z dívek se aktivně věnuje skládání písní – textu i hudby.

K jiným zájmovým kroužkům se v dotaznících hlásilo 8 chlapců a 6 dívek. V jednom případě to byl kroužek anglického jazyka, ve 3 případech (1 dívka, 2 chlapci) myslivecký kroužek, 4 chlapci navštěvovali počítačový kroužek zaměřený na internet. Projektu Cestička do školy se věnovaly 3 dotázané dívky. Kroužek míčových her navštěvovaly 2 z dotázaných žáků. 1 chlapec pracoval v hasičském kroužku. Je nepravděpodobné, že např. kroužek míčových her by celkově navštěvovali pouze dva žáci. Je proto zjevné, že ne všichni, kteří ve škole navštěvují zájmové kroužky, dotazník vyplňovali (viz. tabulka č. 1), popř. ne všichni žáci dotazníky vyplnily správně.

K jiným aktivitám, kterým se děti věnovaly, patřily činnosti, které děti nedovedly jinak zařadit. Proto se zde ve 4 případech objevují domácí práce, po jednom výuka cizího jazyka (španělština) a návštěvy příbuzných, motorismus (2 chlapci) a kovářství (1 chlapec).

Graf č. 2 Volnočasové aktivity

Z grafu č. 2 Volnočasové aktivity je pak ještě zřetelnější, jakým aktivitám se děti z výběrového vzorku věnují ve svém volném čase. Sportu se věnují všechny dotazované děti. Nelze to pochopitelně zobecňovat na všechny vesnické děti, ale je potěšující, že právě sport byla jediná aktivita, které se v nějaké jeho formě věnovaly všechny děti z výběrového vzorku.

Četbě se pak věnovaly všechny dívky a téměř všichni chlapci (24 z 26 dotazovaných chlapců), což je potěšitelnější než to, že stejnou měrou se děti věnovaly i sledování televize a to všichni vyjma 1 dívky a 1 chlapce.

Poslech hudby zaujímá další významnou pozici ve volnočasových aktivitách, věnuje se mu 23 dívek a 22 chlapců. Hraní společenských her je provozováno více dívkami a to v 21 případech proti 15 případům chlapců. U hraní her na počítači je to přesně naopak. Zde dominují chlapci ve 21 případech. Hry na počítači hraje 14 dívek.

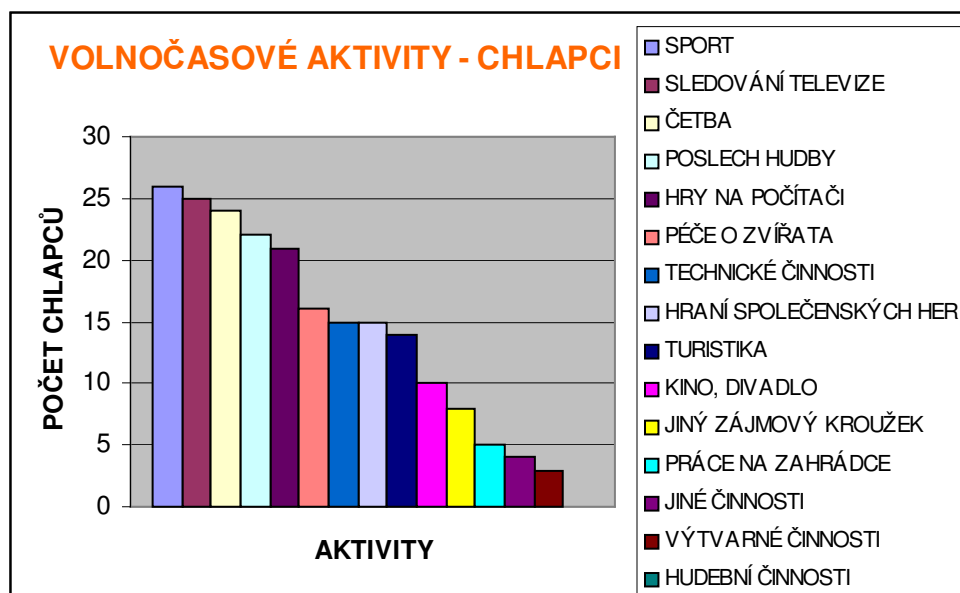
O zvířata pečuje více dívek než chlapců - 19 dívek a 16 chlapců. Turistiku provozuje stejný počet chlapců i dívek, v obou případech jde o 14 dětí. Téměř stejný počet chlapců i dívek (10 resp. 9) navštěvuje divadla a kina.

Práci na zahrádce se věnují z velké většiny hlavně dívky a to v 19 případech. Chlapců pracuje na zahrádce pouze 5.

Technické činnosti jsou výhradně chlapeckou záležitostí, věnuje se jim 15 chlapců. Naopak je to u hudebních činností, kterým se věnuje 8 dívek a žádný chlapec.

Výtvarným činnostem se pak věnuje větší počet dívek než chlapců a to v poměru 7 dívek a 3 chlapci.

Graf č. 3 a č. 4 ukazuje, jakým aktivitám se nejvíce věnují chlapci a jakým dívky.

Graf č. 3 Volnočasové aktivity - chlapci

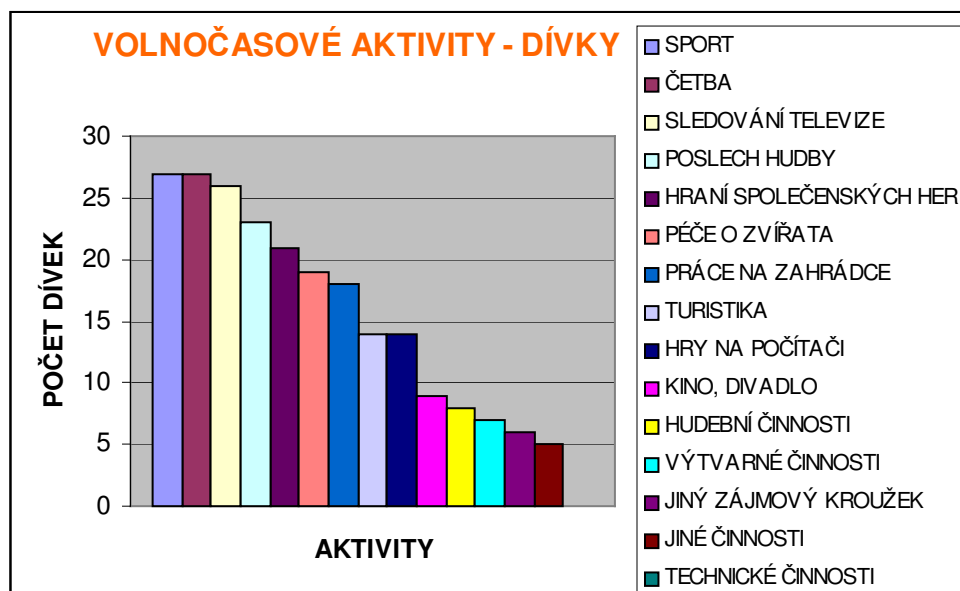
Ve výběrovém vzorku dětí bylo 26 chlapců. Všichni z nich se věnovali nějakému druhu sportu, téměř všichni (25 chlapců) sledovali televizi a četli (24). Poslech hudby a hraní her na počítači (22 resp. 21) pak patřily spolu s uvedenými 3 aktivitami k činnostem, kterým se věnovalo nejvíce žáků.

Téměř shodný počet dotazovaných chlapců se pak věnoval péči o zvířata (16 chlapců), hraní společenských her, technickým činnostem (obě činnosti 15 chlapců) a turistice (14 chlapců).

K nejméně často provozovaným aktivitám u dotazovaných chlapců pak patřily návštěvy kina a divadla (10 chlapců), práce na zahrádce (5 chlapců) a výtvarné činnosti (pouze 3 chlapci). Hudebním činnostem se nevěnoval žádný z dotázaných chlapců.

Jinou zájmovou činnost provozovalo 8 chlapců v zájmových kroužcích – 2 v mysliveckém, 4 v počítačovém kroužku. Jeden chlapec se věnoval míčovým hrám a jeden kroužku hasičů.

Mezi jiné činnosti ve volném čase provozované chlapci patřil ve 2 případech motorismus, jednou kovářství a jednou do této kategorie chlapci zařadili pomoc v domácnosti.

Graf č. 4 Volnočasové aktivity - dívky

Graf č. 4 nám ukazuje rozložení volnočasových aktivit u dívek z výběrového vzorku. Dotazovaných dívek bylo 27. Stejně jako u chlapců se sportovním aktivitám věnují všechny z dotazovaných dívek (27 dívek). Všechny dívky se také věnují četbě – buď knih nebo časopisů.

Téměř všechny dívky – mimo jedné – sledují televizi. Většina dívek se také věnuje poslechu hudby (23 dívek z 27 dotazovaných). Mezi časté volnočasové aktivity dotazovaných dívek patří také hraní společenských her. Věnuje se jim 21 z 27 dívek.

K činnostem, kterým se dívky hodně věnují ve volném čase, patří také práce na zahrádce a péče o zvířata. Péče o zvířata je aktivitou, kterou provozuje 19 dívek z 27. Prací na zahrádce se zabývá 18 dívek.

Turistika (a patří sem i výlety) a hra na počítači jsou činnosti, kterým se věnuje shodný počet dívek. Oběma činnostem se věnuje 14 dívek z 27, tedy více než polovina z dotázaných děvčat.

Kina a divadelní představení navštěvuje 9 dívek, hudebním činnostem se věnuje 8 dívek. Výtvarné činnosti jsou oblíbené u 7 dívek z 27. Technické činnosti dívky neprovozují.

Jiné zájmové kroužky navštěvovalo 6 dívek. Jedna z nich se věnovala angličtině, jedna navštěvuje myslivecký kroužek. 3 dívky se věnují projektu Cestička do školy, jedna pak navštěvuje kroužek míčových her.

Mezi jiné činnosti provozované dívkami pak patří návštěvy příbuzných (v jednom případě), ve třech případech sem dívky zařadily pomoc v domácnosti a v jednom výuku španělštiny.

3.6.2.1 Četba knih a časopisů

Z otázky 3a a 3b v dotazníku (viz příloha č. 1) jsme mohli zjistit, jaké četbě děti z výběrového vzorku dávají přednost a jaké televizní pořady nejčastěji sledují.

ČETBA KNIH A ČASOPISŮ			
DRUH LITERATURY	DÍVKY	CHLAPCI	CELKEM
ČASOPISY	22	20	42
DOBRODRUŽNÉ	17	11	28
ENCYKLOPEDIE	11	11	22
POHÁDKY	10	6	16
DÍVČÍ ROMÁNY	6	0	6
JINÉ	2	4	6

Tabulka č. 4 Četba knih a časopisů

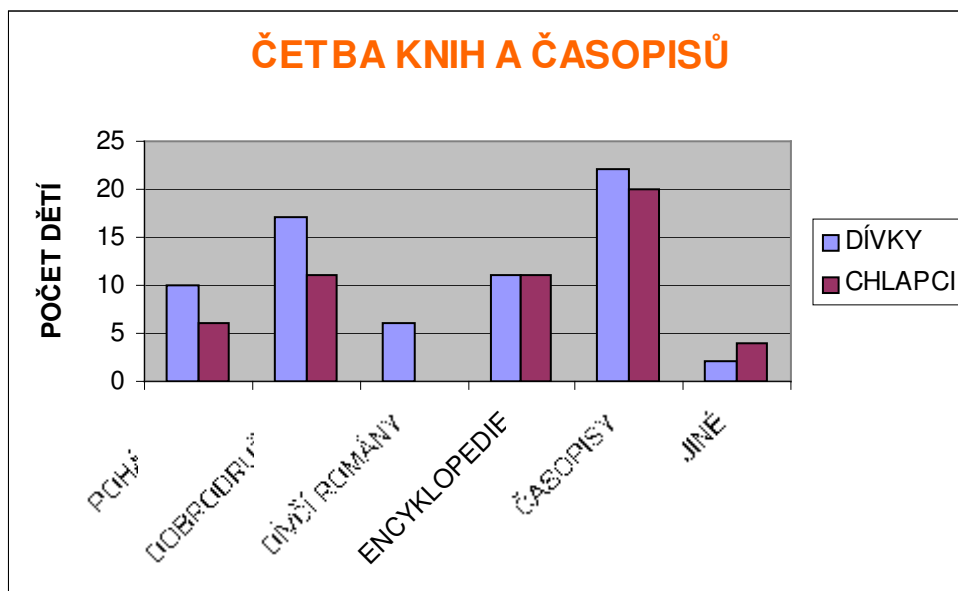
Jak vyplývá z tabulky č. 3, četbě jako volnočasové aktivitě se věnuje 27 dívek (čili všechny) a 24 chlapců z 26 dotazovaných. Z tabulky č. 4 Četba knih a časopisů je pak zcela zjevné, jaké literatuře dávají děti z výběrového vzorku přednost.

Téměř 80% z nich čte časopisy – 42 z 53 dotazovaných dětí. 9 z dotázaných dětí čte dokonce **jen** časopisy. Dotazník bohužel neukázal, jaký druh časopisů děti čtou, takže nelze posoudit, zda to jsou dětské časopisy, odborné, nebo časopisy určené dospělým čtenářům a tedy pro děti nepříliš vhodné.

28 dětí – tedy přibližně 52% - pak čte dobrodružné knihy, kupodivu jsou více oblíbené u děvčat než chlapců. Četbě, či spíše studiu encyklopedií se pak věnuje stejný počet chlapců jako dívek, u obou 11 čtenářů.

Pohádky četla jen malá část dětí, vzhledem k věkovému rozpětí výběrového vzorku (3. až 9. třída) je to celkem pochopitelné. Četbu dívčích románů pak uvedlo 6 dívek.

U jiné literatury se pak čtenáři hlásí k četbě přírodovědných knih, historických románů a literatury týkající se historie. Po jednom je zde zastoupena literatura detektivní, thrillery a horory. V jednom případě nebyla jiná četba upřesněna.

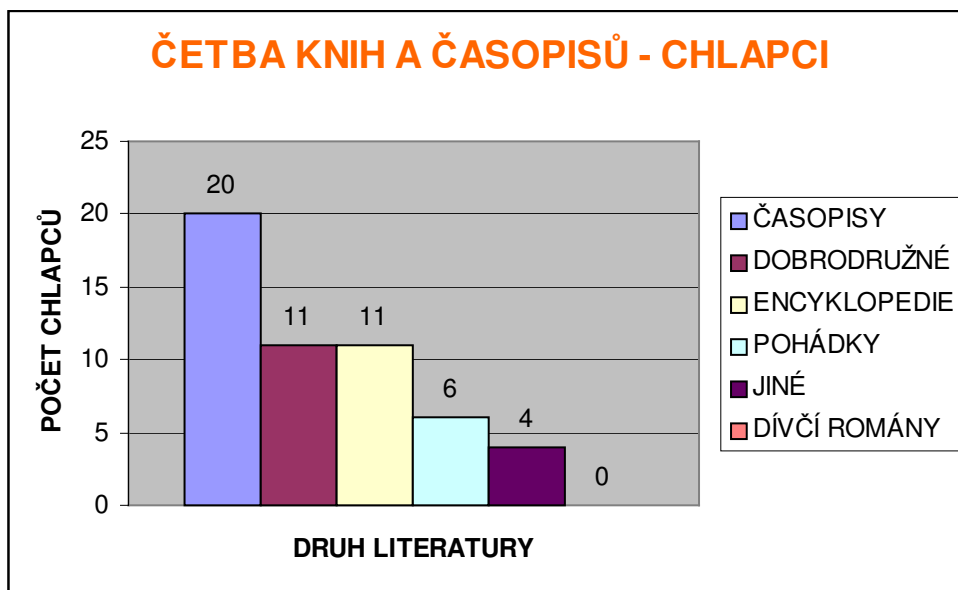
Graf č. 5 Četba knih a časopisů

Z grafu č. 5 jasně vyplývá, že nejoblíbenější četbou dětí z výběrového vzorku je četba časopisů. Dívky jsou v jejich četbě o něco málo častěji zastoupeny než chlapci. (22 dívek resp. 20 chlapců).

Dívky také častěji čtou dobrodružnou literaturu a to velkým rozdílem - 17 dívek a 11 chlapců. Častějšími čtenáři pohádek jsou také dívky, v poměru 10 dívek a 6 chlapců.

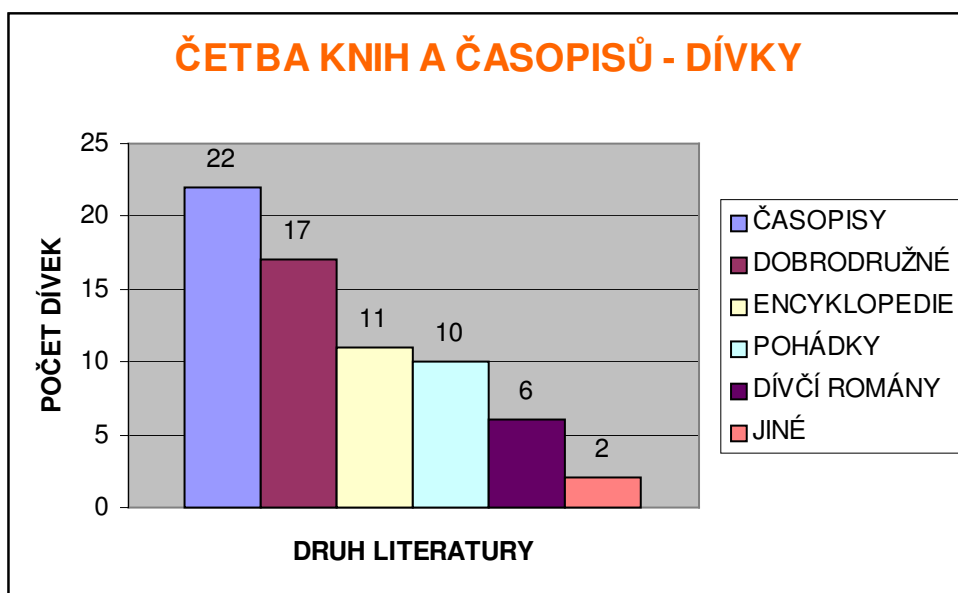
K četbě encyklopedií, či spíše k jejich prohlížení a studiu, se přihlásil naprosto stejný počet chlapců i dívek. V obou případech to bylo 11 dětí.

Dívčí romány jsou z pochopitelných důvodů doménou dívek. Čtenářek této literatury bylo z dotazovaných děvčat 6.

Graf č. 6 Četba knih a časopisů – chlapci

Na tomto grafu je zřetelně vidět, že chlapci dávají přednost časopisům před jakoukoliv jinou literaturou. V 11 případech je pak zastoupena literatura dobrodružná a encyklopedie, 6 respondentů pak uvedlo, že čte pohádky, 4 pak jinou literaturu.

Graf č. 7 Četba knih a časopisů – dívky

Z grafu č. 7 vyplývá, že dívky, stejně jako chlapci, dávají přednost čtení časopisů, v 17 případech se věnují četbě dobrodružné literatury. Encyklopedie a pohádky čte 11, resp. 10 čtenářek, dívčí romány pak 6 dívek. Ve dvou případech pak dívky čtou jinou, než uvedenou literaturu.

3.6.2.2 Sledování televize

SLEDOVÁNÍ TELEVIZE			
	DÍVKY	CHLAPCI	CELKEM
SERIÁLY	20	17	37
ZÁBAVNÉ POŘADY	18	15	33
SOUTĚŽE	15	16	31
POŘADY PRO DĚTI A MLÁDEŽ	16	12	28
DETEKTIVNÍ A AKČNÍ FILMY	5	21	26
NAUČNÉ POŘADY	10	13	23
SPORTOVNÍ POŘADY	8	12	20
HUDEBNÍ POŘADY	10	9	19
ZPRAVODAJSTVÍ	9	9	18
JINÉ	4	3	7

Tabulka č. 5 Sledování televize

Jak vyplývá z tabulky č. 3 Volnočasové aktivity, televizi sleduje 51 z 53 dotazovaných dětí. V dnešní době toto číslo není neobvyklé, spíše je s podivem, že televizních diváků mezi dotazovanými dětmi není 100%.

Podle tabulky č. 5 Sledování televize nejvíc dětí, téměř 70%, (37 z 53 dotázaných) v televizi sleduje seriály. Toto číslo, alespoň v případě dotazovaných dětí, je značně velké a alarmující. Je zjevné, že seriály sledují děti všech věkových kategorií. A je také pravděpodobné, že to nejsou vždy seriály určené pro děti, protože takových je v nabídce našich televizí málo.

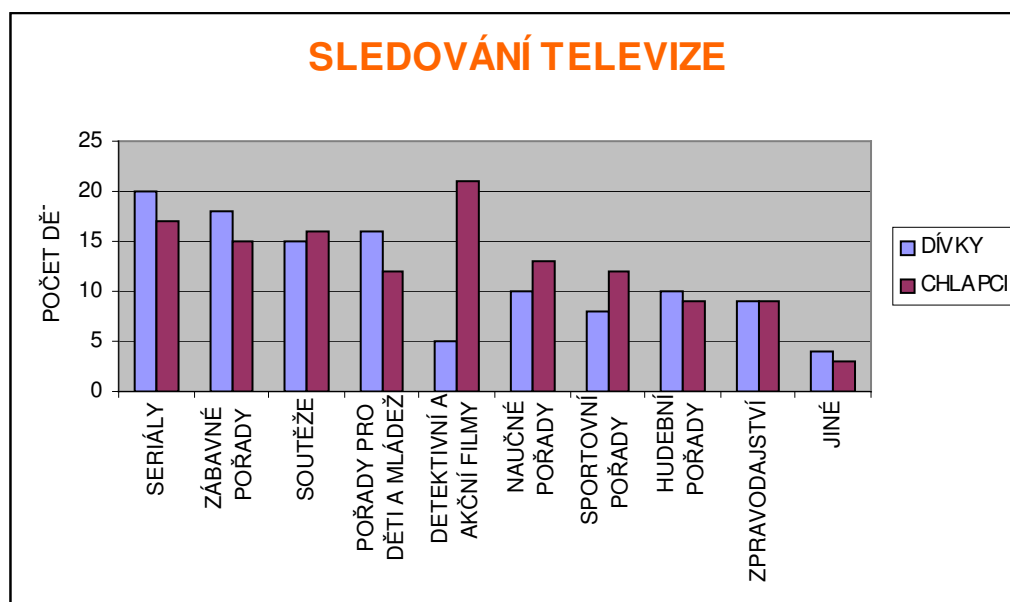
Zábavné pořady s jejich kolísající kvalitou sleduje 33 dětí, což je více než 62%. Soutěže a pořady určené pro děti a mládež, které jsou pro děti tohoto věku asi nejvhodnější nabídkou, sleduje 31 resp. 28 dotazovaných dětí.

Detektivní a akční filmy, které lze považovat na naprosto nevhodné pro děti školního věku sleduje 26 dětí, což je téměř 50% respondentů. Toto číslo je také velmi vysoké.

Naučné pořady sleduje 23 dětí z 53 všech dotazovaných dětí. Fanoušků sportovních pořadů se mezi dotazovanými dětmi objevilo 20. Na hudební pořady se pak dívá 19 dětí. Zajímavé je, že zpravodajství sleduje téměř třetina ze všech dětí, čili 18 z 53 dotazovaných.

Do kategorie jiné pak děti zařadily ve 4 případech horory, v jednom případě pořady o historii a historické filmy, v jednom filmy o pirátech. Jeden případ nebyl specifikován.

Na grafu č.8 lze porovnat sledování televize chlapci a dívkami.

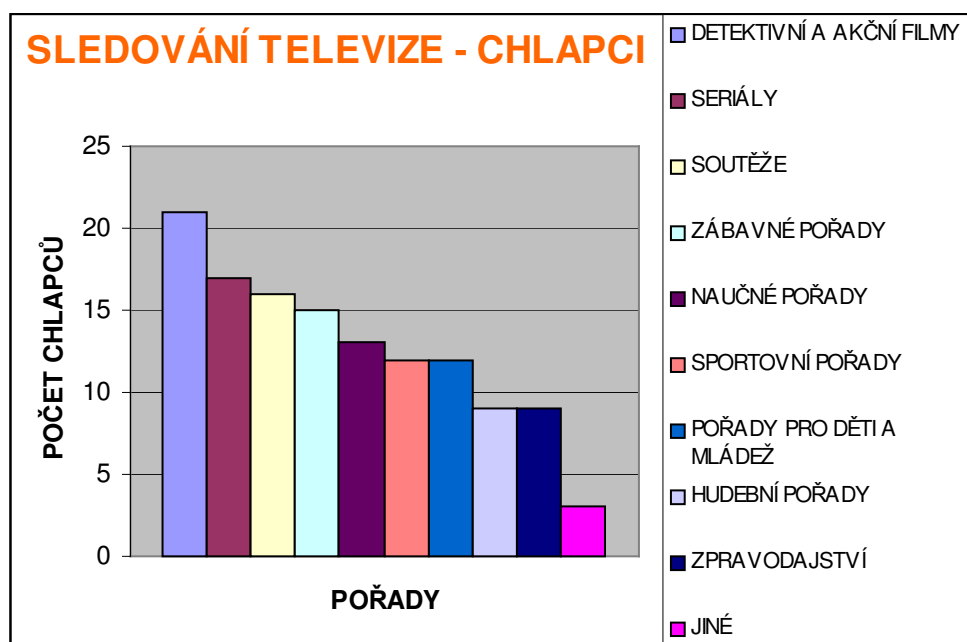
Graf č. 8 Sledování televize

Chlapci zcela jednoznačně vedou ve sledování detektivních a akčních filmů (21 chlapců oproti 5 dívkám). Sportovní pořady preferují také chlapci - 12 chlapců a 8 dívek.

Více chlapců je i mezi diváky naučných pořadů (13 chlapců, 10 dívek). Jen nepatrně více chlapců (16) sleduje soutěže (15 dívek).

Dívky pak o něco více sledují seriály než chlapci (20 dívek a 17 chlapců). Zábavné pořady a pořady pro děti a mládež jsou u dotazovaných dívek více preferovány než u chlapců. (18 dívek, 15 chlapců; resp. 16 dívek, 12 chlapců).

Zpravodajství pak sledují obě dotazované skupiny stejně, chlapci i dívky po 9 z každé skupiny dotazovaných. Hudební pořady sleduje o jednu dívku více než chlapců. (10 dívek, 9 chlapců).

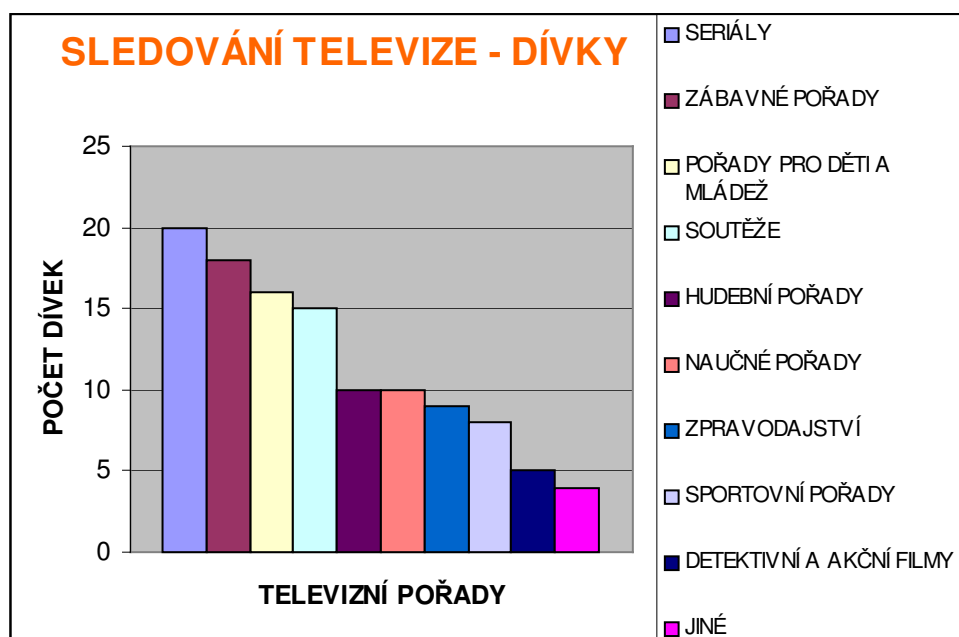
Graf č. 9 Sledování televize – chlapci

Z grafu č. 9 můžeme vidět, že chlapci jednoznačně preferují sledování detektivních a akčních filmů. Sleduje je 21 chlapců z 26, což je 80%.

Přibližně stejný počet chlapců sleduje seriály (17 chlapců), soutěže (16 chlapců) a zábavné pořady (15 chlapců).

Diváků naučných pořadů je mezi chlapci z výběrového vzorku 13, tedy 50%. Shodný počet chlapců – 12, sleduje sportovní pořady a pořady pro děti a mládež.

Shodný je též počet chlapců, kteří jsou diváky hudebních pořadů a pořadů zpravodajství. Je jich 9 z 26 dotázaných chlapců.

Graf č. 10 Sledování televize – dívky

Jak vyplývá z grafu č. 10, dívky, stejně jako chlapci, nejčastěji sledují seriály (ve 20 případech z 27).

Zábavné pořady sleduje 18 dívek, pořady pro děti a mládež pak 16 dívek. Diváky soutěží je 15 dívek z 27 dotazovaných.

Hudební a naučné pořady sleduje stejný počet dívek a to 10. Z celkového počtu 27 pak 9 dívek sleduje zpravodajství, což je třetina všech dotázaných dívek.

Sportovní pořady sleduje 8 dívek, detektivní a akční filmy sleduje 5 z 27 všech dotázaných dívek.

3.6.2.3 Sportovní aktivity

Tabulka č. 6 ukazuje přehled nejprovazovanějších sportovních aktivit dotazovaných dětí.

SPORTOVNÍ AKTIVITY			
	CHLAPCI	DÍVKY	CELKEM
JÍZDA NA KOLE	21	23	44
HRY VENKU	18	23	41
MÍČOVÉ HRY	17	20	37
PROCHÁZKY	14	23	37
FOTBAL	16	11	27
PLAVÁNÍ	12	13	25
LYŽOVÁNÍ	12	7	19
JÍZDA NA KOLEČKOVÝCH BRUSLÍCH, SKATEBOARDU	8	11	19
BĚH	7	11	18
BRUSLENÍ	7	6	13
JINÝ SPORT	2	1	3

Tabulka č. 6 Sportovní aktivity

Z tabulky vyplývá, že nejčastější sportovní aktivitou dětí je jízda na kole. Cyklistů je mezi dětmi 44 z celkového počtu 53 dětí – čili 83% všech dotazovaných dětí.

77% dětí (41 žáků) se věnuje hrám provozovaným venku. Shodný počet dětí – 37 – uvádí, že se věnuje míčovým hrám a chodí na procházky. Fotbal hraje 27 dětí, což je přibližně 50% všech dětí, překvapující je zde velký počet dívek (11).

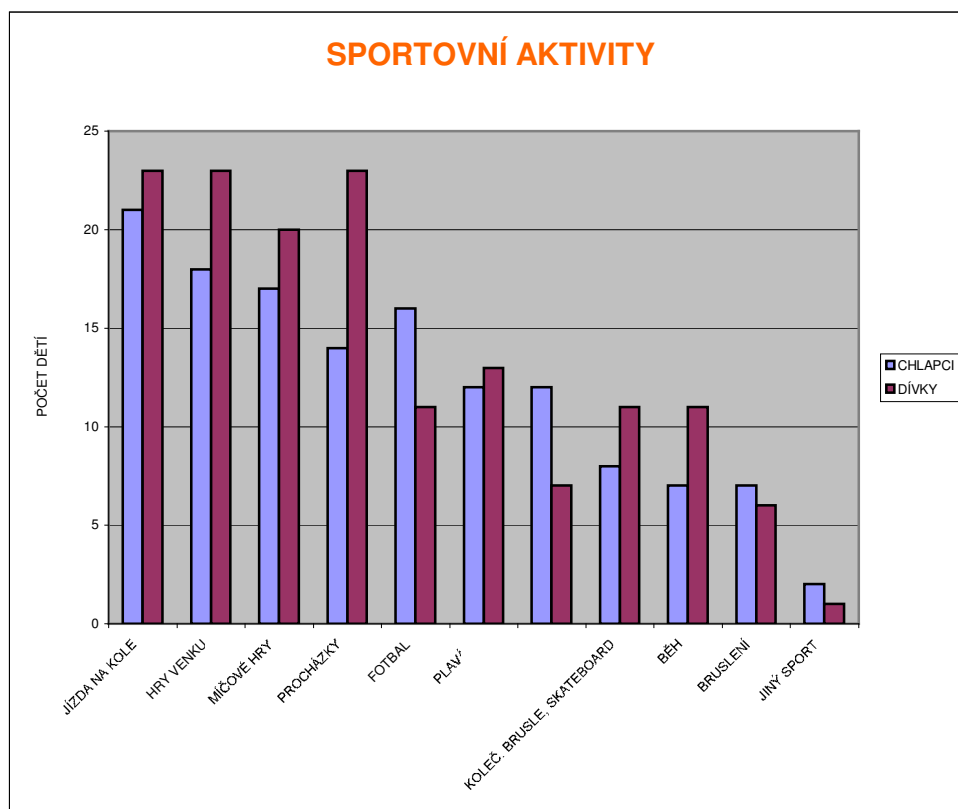
Plavání provozuje 25 dětí, z dotazníků není zřejmé, zda ostatní děti umí plavat a prostě neplavou rádi, nebo jsou neplavci. Problémem je jistě i to, že

v obci není koupaliště a krytý bazén je nejbližší v Liberci, který je vzdálený 25 km a spojení není nejlepší.

Stejný počet dětí se věnuje lyžování a jízdě na kolečkových bruslích, popř. jízdě na skateboardu. Je jich 19 z celkového počtu 53 dotazovaných dětí. Číslo je nízké jistě i proto, že uvedené sportovní potřeby jsou finančně poměrně náročné a ne každá rodina má na jejich zakoupení.

Běh, jako jednu ze svých sportovních aktivit, uvádí 18 ze všech dotazovaných dětí. Bruslení se věnuje 13 ze všech 53 respondentů, i zde je problémem absence kluziště a tudíž menší možnost tuto aktivitu provozovat.

K jiným sportům, které děti provozují, patří v jednom případě florbal, v dalším skok na trampolíně a v jednom atletika.

Graf č. 11 Sportovní aktivity

Jak vyplývá z grafu č. 11, většinu sportovních aktivit provozuje více dívek než chlapců. Na kole jezdí 23 dívek a 21 chlapců. U her venku je rozdíl ještě větší: dívek, které je provozují je 23, chlapců 18.

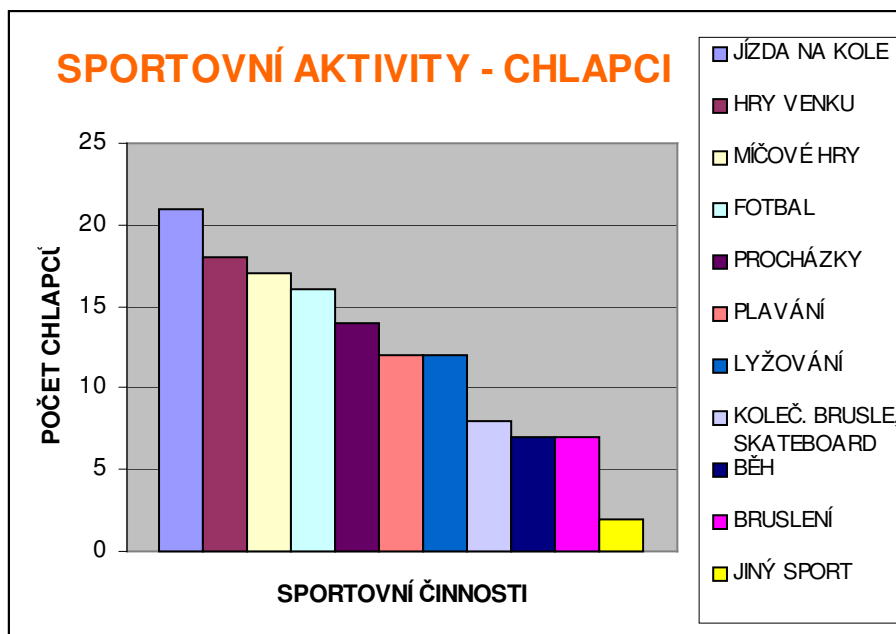
Míčovým hrám se věnuje 20 dívek a 17 chlapců. I procházky preferují více dívky než chlapci. Věnuje se jim 23 dívek a 14 chlapců.

Fotbal hraje 16 chlapců – z toho 5 chlapců ve fotbalovém oddíle a překvapivě také 11 dívek. Plavání je oblíbené u obou sledovaných skupin téměř stejně – 12 chlapců a 13 dívek.

Lyžování se věnuje 12 chlapců a 7 dívek. Dívky se více věnují jízdě na kolečkových bruslích a skateboardu (11 dívek a 8 chlapců) a běhu (11 dívek a 7 chlapců).

Bruslení je sport, kterému se věnují obě skupiny přibližně stejně – 7 chlapců a 6 dívek.

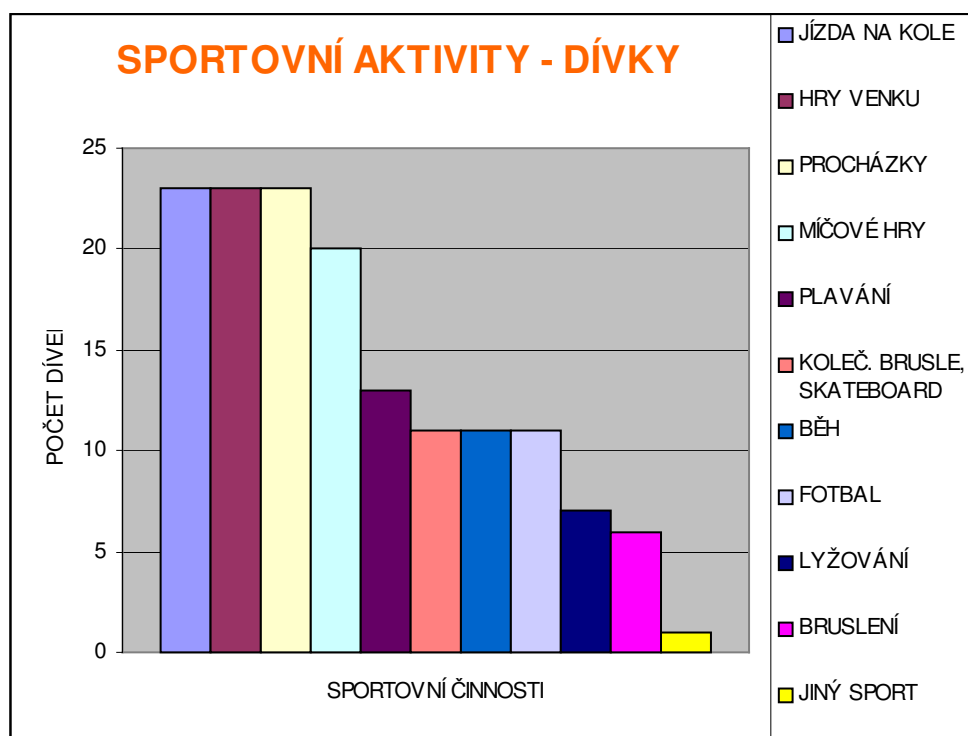

Graf č. 12 Sportovní aktivity – chlapci

Z grafu č. 12 je zřejmé, že chlapci nejvíc preferují jízdu na kole celkem v 21 případech, což je přibližně 80%. Hrám venku se věnují v 18 případech, v 17 míčovým hrám a v 16 fotbalu.

Sportovní aktivitou, kterou chlapci provozují ve 14 případech, jsou procházky. Plavání a lyžování se chlapci věnují shodně (12 z 26 dotazovaných).

Na kolečkových bruslích, popř. skateboardu jezdí 8 chlapců, bruslení a běh provozuje 7 chlapců. V jednom případě se chlapci věnují florbalu a v jednom případě skoku na trampolíně.

Graf č. 13 Sportovní aktivity – dívky

Z grafu č. 13 je zřejmé, že dívky se shodně ve 23 případech (tj. v 85%) věnují jízdě na kole, hrám venku a procházkám. Míčovým hrám se věnuje 20 dívek z 27 dotázaných.

Plavání, jako jedné ze sportovních činností, se věnuje 13 dívek. Stejný počet dívek – 11 – se věnuje jízdě na kolečkových bruslích, popř. skateboardu, běhu a fotbalu.

Dívky se v 7 případech věnují také lyžování, v 6 případech bruslení. Jinému druhu sportu – atletice ve sportovním oddíle – se věnuje 1 dívka.

3.6.3 Činnost v organizovaných zájmových kroužcích

V tabulce č. 7 můžeme zjistit, kolik dětí z těch, které vyplňovaly dotazník, se svým zálibám věnují v organizovaném zájmovém kroužku či sportovním oddíle.

ZÁJMOVÉ KROUŽKY			
	CHLAPCI	DÍVKY	CELKEM
FOTBAL	5	0	5
FLORBAL	1	0	1
TRAMPOLÍNA	1	0	1
PLAVÁNÍ	0	1	1
ATLETIKA	0	1	1
FLÉTNA	0	1	1
VÝTVARNÝ KROUŽEK	2	6	8
MYSLIVECKÝ KROUŽEK	2	1	3
POČÍTAČE	4	0	4
HASIČI	1	0	1
MÍČOVÉ HRY	1	1	2
CESTIČKA DO ŠKOLY	0	4	4
ANGLIČTINA	0	1	1
ŠPANĚLŠTINA	0	1	1
CELKEM	17	17	34

Tabulka č. 7 Zájmové kroužky

Zájmovým činnostem v kroužcích či sportovních oddílech se věnuje 34 dětí, což je 64% z dotazovaných dětí. Shodou okolností se nikdo z nich nevěnuje více než jednomu kroužku. Dívek i chlapců, kteří se nějaké zájmové činnosti organizovaně věnují, je shodný počet, chlapců i dívek 17.

Druhý předpoklad, který je uveden v 3.4 Stanovení předpokladů: *Lze předpokládat, že vzhledem k menší nabídce zájmové činnosti, zájmové kroužky navštěvuje méně než polovina dětí, které žijí na vesnici.* se nepotvrdil. Zájmové kroužky navštěvuje více než 50% dětí, přibližně 64% všech dotazovaných dětí.

Je možné, že ne všechny děti, které dotazník vyplňovaly, uvedly všechny informace pravdivě nebo neuvedly všechny informace. Je také možné, že některé děti, které navštěvují zájmové kroužky, dotazník nevyplňovaly z důvodu nepřítomnosti ve škole v době, kdy byly dotazníky zadávány.

Zájmové kroužky při škole a obci navštěvuje 22 dětí. Jde o výtvarný kroužek, myslivecký kroužek, počítačový kroužek, kroužek míčových her, projekt Cestička do školy a kroužek angličtiny. (viz kapitola 3.5 Nabídka zájmové činnosti v Rynolticích a okolí). Je to téměř 42% všech dotazovaných dětí.

12 dětí musí kvůli svým zájmům někam dojíždět, což je přibližně 22% všech dotázaných. Protože je v obci špatná dopravní obslužnost, lze předpokládat, že žáky na zájmové kroužky vozí rodiče, což je jistě i důvod, proč je toto číslo tak malé. Ne každý rodič je totiž ochotný pravidelně děti někam dovážet, popř. rodina nevlastní auto. Dovážením dětí na zájmové kroužky se také cena tohoto kroužku značně prodrazí a to je pro leckterou rodinu finančně neúnosné.

3.6.4 Nejčastěji provozované aktivity

NEJČASTĚJI PROVOZOVANÉ AKTIVITY		
POŘADÍ	CHLAPCI	DÍVKY
1.	SPORT	POBYT VENKU
2.	POČÍTAČ	SPORT
3.	MOTORISMUS	ČETBA
4.	POBYT VENKU	HUDBA
5.	HRÝ	HRÝ
6.	PÉČE O ZVÍŘATA	SLEDOVÁNÍ TELEVIZE

Tabulka č. 8 Nejčastěji provozované aktivity

Jak naznačuje tabulka č. 8 Nejčastěji provozované aktivity, u dívek i chlapců je na prvním místě pobyt venku (různé venkovní hry, procházky a veškeré aktivity provozované venku) resp. sport (nejčastěji uváděný fotbal). V dnešní technické době je to jistě příjemné zjištění.

Na druhém místě se už zájmy dětí liší: chlapci dávají přednost počítačům a hram na nich, děvčata pak sportovním aktivitám, které nebyly vždy přesně specifikovány.

Že jsou chlapci více technicky zaměřeni, vyplývalo už z tabulky č. 3 Volnočasové aktivity, kdy se k technickým činnostem hlásilo 15 chlapců z 26. Proto není divné, že motorismus u chlapců obsadil 3. místo. Zde se jedná o různé opravy motocyklů, starší chlapci uvádí i opravy aut, popř. jízda na motocyklu. U děvčat ze zkoumaného vzorku se na třetím místě umístila četba.

Čtvrté místo u chlapců obsadil pobyt venku, bez rozlišení aktivit; dívky se pak věnovaly hudbě a to jak aktivnímu provozování hudby, tak i pasivnímu poslechu hudby.

Páté místo pak u chlapců i dívek zaujaly různé hry a hraní si – u chlapců byly uváděny hry se stavebnicemi, mašinky, hry s vojáčky apod. (většinou

šlo o mladší chlapce), děvčata pak uváděla hry společenské, s panenkami, některé dívky pak pojem nerozvedly.

Na šestém místě se pak u chlapců objevila péče o zvířata, u děvčat sledování televize.

3.6.5 Nejoblíbenější aktivity dětí

Otázka č. 6 v dotazníku (příloha č. 1) se dětí ptá, co děti dělají ve svém volném čase nejraději. To se dozvíme z tabulky č. 9. Uvedené činnosti děti označily jako své nejoblíbenější, bez ohledu na to, kolik času jim věnují nebo mohou věnovat.

Nejoblíbenější aktivitou chlapců je počítač. Svědčí to o technických sklonech chlapců. Dívky dávají přednost pobytu venku; někdy uvádějí procházky, jindy hry venku, v některých případech toto není definováno.

Druhou nejoblíbenější aktivitou chlapců je cyklistika. Jak vyplývá z tab. č. 6 Sportovní aktivity, jízdě na kole se věnuje 83% dětí, čili jde o sport hojně provozovaný a je potěšitelné, že alespoň v případě chlapců i velmi oblíbený. U dívek na prvních 6 místech nefiguruje.

Děvčata jako svou druhou oblíbenou činnost uvádějí hry. Jde o hry provozované doma, společenské a jiné. U chlapců se hry objevují na třetím místě jejich oblíbenosti. Třetí nejoblíbenější aktivitou dívek je pak četba.

Na čtvrtém místě se u chlapců objevuje fotbal, děvčat pak rády hrají hry na počítači. Pátou pozici obsadil u chlapců motorismus, u děvčat je to péče o zvířata – nejčastěji o psa. Šestou nejoblíbenější činností chlapců je pobyt venku, u děvčat to jsou pak výtvarné činnosti.

NEJOBLÍBENĚJŠÍ AKTIVITY DĚTÍ		
POŘADÍ	CHLAPCI	DÍVKY
1.	POČÍTAČ	POBYT VENKU
2.	CYKLISTIKA	HRY
3.	HRY	ČETBA
4.	FOTBAL	POČÍTAČ
5.	MOTORISMUS	PÉČE O ZVÍŘATA
6.	POBYT VENKU	VÝTV. ČINNOSTI

Tabulka č. 9 Nejoblíbenější aktivity dětí

3.6.6 Aktivity, kterým by se děti chtěly věnovat

Poslední otázkou v dotazníku (viz příloha č.1) bylo: Čemu by ses ve volném čase nejraději věnoval/a, ale nemáš k tomu podmínky?

Odpovědi byly velice různé. Téměř každé z dotazovaných dětí si přálo dělat něco jiného. Přece jenom se ale dalo najít několik společných přání. Dívky i chlapci si často přáli nějaké zvíře – 3 krát se jednalo o psa, jednou to byl kůň, koza či jakékoli zvíře. Dívky si také v pěti případech přály jezdit na koni.

Jinak byla přání velice různorodá. U chlapců se objevuje přání provozovat jachting, jezdit na motokárách, jezdit ralley, provozovat nějaký adrenalinový sport, jezdit na snowboardu, skateboardu, chodit do horolezeckého oddílu a mnoho dalších.

Dívky, kromě již zmiňovaného ježdění na koni (v jednom případě krasojízdy), si přály hrát na kytaru, věnovat si modelingu, také jezdit na snowboardu, skateboardu, cestovat a jiné.

3.7 Výsledky praktické části

Výsledky průzkumu nám daly odpovědi na dílčí cíle praktické části:

- Zjistit, zda děti žijící na vesnici mají dostatek volného času (podle svého mínění).
  - Podle výsledků průzkumu mají děti, podle svého mínění, dostatek volného času.
- Zjistit, jakým aktivitám se nejvíc těchto dětí věnuje a porovnat rozdíl mezi chlapci a dívkami.
  - Jak ukázaly výsledky, nejvíc dětí z obou skupin se věnovalo sportu, u chlapců pak to dále bylo sledování televize a četba. Nejvíc dívek se pak věnovalo témuž, ale v obráceném pořadí.
- Zjistit, co děti nejraději čtou a porovnat rozdíly mezi chlapci a dívkami.
  - Zde byly výsledky na všech místech shodné, obě skupiny nejraději četly časopisy, dobrodružnou literaturu a encyklopedie. Rozdíly byly ale v počtu čtenářů a čtenářek.
- Zjistit, co děti nejčastěji sledují v televizi a porovnat rozdíly mezi chlapci a dívkami.
  - Výsledky u tohoto dílčího cíle byly rozdílné: Nejvíce chlapců se dívalo na detektivní a akční filmy, na seriály a soutěže. U dívek byly první seriály, poté zábavné pořady a třetí pořady pro děti a mládež.
- Zjistit, jakým sportovním aktivitám se děti na vesnici nejčastěji věnují a porovnat rozdíl mezi chlapci a dívkami.
  - U obou skupin respondentů se na prvním místě objevilo kolo, dívky pak ve stejném počtu pobývaly venku a procházely se, u chlapců byl na druhém místě pobyt venku a na třetím pak míčové hry.

- Zjistit, zda tyto děti navštěvují nějaké zájmové kroužky a porovnat rozdíl mezi chlapci a dívkami.
  - Zájmové kroužky navštěvuje 64% dotázaných žáků, 17 dívek a 17 chlapců.

- Zjistit, zda děti musí kvůli svým zájmům dojíždět.
  - 12 dětí, čili 22% z dotazovaných dětí dojíždí do nějakého zájmového kroužku nebo sportovního oddílu.

- Zjistit, co děti, které žijí na vesnici, ve volném čase dělají nejraději.
  - U chlapců byl na prvním místě počítač a počítačové hry, na druhém cyklistika a na třetím místě hry. U děvčat byl nejoblíbenější pobyt venku, hry a četba.

- Zjistit, čemu by se vesnické děti ve volném čase nejraději věnovaly, ale z různých důvodů nemohou.
  - Přání byla velmi různorodá, obecně lze ale říct, že nejvíce dětí by chtělo mít domácí zvíře (nejčastěji psa), jezdit na koni či provozovat nějaký méně běžný sport.

4. ZÁVĚR

Celá bakalářská práce se zabývala způsobem trávení volného času dětmi, které žijí na venkově. Bakalářská práce vycházela z teoretických poznatků, které byly čerpány z odborné literatury.

V praktické části bylo ke zjištění aktuálního stavu využívání volného času dětí použito dotazníků. Vzhledem k tomu, že děti dotazníky vypracovávaly ve škole v rámci výuky, bylo dosaženo 100% návratnosti. Ovšem přesto, že děti byly podrobně instruovány, jak dotazník vyplnit, ne všechny dotazníky byly vyplněny úplně a správně. To, zda dotazník vyplňoval chlapec nebo dívka šlo lehce zjistit (díky malému počtu dětí ve třídě a tomu, že učitelky znají písmo dětí); některé informace ovšem vzhledem ke slíbené anonymitě již zjistit nešly.

Z výsledků práce je patrné, že vesnické děti mají – podle svého mínění dostatek volného času, nejvíce se věnují sportu, sledování televize a četbě. Průzkum dále zjistil, že 64% dotazovaných dětí navštěvuje zájmové kroužky, 12% pak na tyto kroužky musí dojíždět.

Podle průzkumu se chlapci nejraději věnují počítači a počítačovým hrám, cyklistice a hraní her. Děvčata pak preferují pobyt venku, hraní her a četbu. Nejvíce dětí by si přálo mít nějaké domácí zvíře – nejlépe psa, jezdit na koni či provozovat nějaký méně běžný sport.

Je samozřejmé, že tato práce je pouhým náhledem do složité problematiky volného času a jeho využití, přesto lze doufat, že výsledky přispějí k lepšímu poznání současných dětí, které žijí na venkově.

5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BLÁHA, Václav. *Volný čas, výchova a sociální formování žáků základní školy v době mimo vyučování*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. 139 s. ISBN 14-476-82
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, 2003. 105 s. ISBN 80-7290-128-1
- HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J. a kol. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003. 154 s. ISBN 80-7178-751-5 (v textu uvedeno jako Hájek II)
- HÁJEK, B. a kol. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: IDM MŠMT, 2004. 120 s. ISBN 80-86784-06-1
- HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5
- PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Liberec: Technická univerzita, 2003. 29 s. ISBN 80-7083-757-8
- PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2001. 229 s. ISBN 80-7178-569-5
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8
- SPOUSTA, Vladimír. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno: Vydavatelství MU, 1994. 183 s. ISBN 80-210-1007-X
- SPOUSTA, Vladimír. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. s. 37. ISBN 80-210-1274-9
- VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Vydavatelství MU, 1994. 64 s. ISBN 80-210-0428-2
- VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. 176 s. ISBN 80-901737-9-9
- VESELÁ, Jana. *Jak ve volném čase?* Hradec Králové: Gaudeamus, 1997. 121 s. ISBN 80-7041-146-5

6. SEZNAM PŘÍLOH

1. Dotazník týkající se volného času dětí na základní škole
2. Souhlas s jmenovitým uvedením školy

Dotazník týkající se volného času dětí na základní škole

Třída:

Dívka – chlapec (podtrhni správný údaj)

1. Máš dostatek volného času?
2. Kolik hodin – podle tvého odhadu – máš volno, po splnění všech povinností?
3. Čemu se ve volném čase věnuješ? (u každého hesla napiš ANO nebo NE)
  - a) četba knih a časopisů (pokud ANO, vyber z uvedených možností)
    - pohádky
    - dobrodružné
    - dívčí romány
    - encyklopedie
    - časopisy
    - jiné - uveď
  - b) sledování televize, videa (pokud ANO, vyber z uvedených možností, můžeš i několik)
    - pořady pro děti a mládež
    - soutěže
    - sportovní přenosy
    - hudební pořady
    - zábavné pořady
    - zpravodajství
    - seriály
    - detektivní a akční filmy
    - naučné pořady
    - jiné – uveď jaké
  - c) hraní her na počítači
  - d) poslech hudby (pokud ANO, uveď jaký druh hudby)
  - e) hraní společenských her (deskových aj. her)
  - f) návštěvy kina a divadelních představení

- g) sport (pokud ANO, uveď které z uvedených možností)
- jízda na kole
  - jízda na kolečkových bruslích, skateboardu
  - běh
  - procházky
  - plavání
  - lyžování
  - bruslení
  - hry venku
  - fotbal
  - míčové hry
- h) sportovní oddíl (pokud ANO, uveď jaký)
- i) hudební činnosti (hra na hudební nástroj, zpěv apod.)
- j) výtvarné činnosti (výtvarný kroužek, keramika apod.)
- k) technické činnosti (kutilství, různé opravy)
- l) turistika (výlety)
- m) činnost v jiném zájmovém kroužku – (pokud ANO, uveď v jakém)
- n) péče o zvířata
- o) práce na zahrádce
- p) jiné činnosti – (pokud ANO, uveď jaké)

4. Musíš někam dojíždět kvůli svým zájmům?
5. Uveď 3 činnosti, kterým se, podle svého názoru, ve volném čase, věnuješ nejvíc:
- a) 1.
  - b) 2.
  - c) 3.
6. Co ve volném čase děláš nejraději?
7. Čemu by ses ve volném čase nejraději věnoval/a, ale nemáš k tomu podmínky? (nějaké nesplněné přání)

Souhlas s jmenovitým uvedením školy

Souhlasím s tím, aby ZŠ Rynoltice byla jmenovitě uvedena v bakalářské práci studentky Technické univerzity v Liberci Evy Vaněčkové.

Mgr. Lenka Matuszná
ředitelka školy

V Rynolticích 13. března 2006